

MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Aralık-December 2025, 8(2), 545-577

Geliş-Submission: 14.11.2025 | Kabul-Acceptance: 24.12.2025

| Yayın-Publication: 31.12.2025

DOI: doi.org/10.47951/mediad.1824030

Din ve Erkekliğin Farklı Görünümleri: Benim Annem Bir Melek Dizisi Örneği

Ali BAYER*

Öz

Erkeklik, bir çalışma alanı olarak son dönem sosyoloji araştırmalarının gözde konuları arasında yer almaktadır. Erkekliğin sabit, değişmez olduğu algısı 1980'lerden sonra yüksek sesle dillendirilmeye başlanmış, farklı erkekliklerin imkanı tartışmaya açılmıştır. Bu dönemde yaşanan gelişmeler geleneksel erkek stereotiplerine meydan okuyan yeni erkekliklerin ortaya çıkışına tanıklık etmiştir. Araştırmada erkeklik olgusu biyolojik cinsiyetten farklı olarak cinsiyetin sosyolojik yönüne vurgu yapan toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışma, medyanın değişen erkeklik değerlerinin televizyon dizilerinde nasıl işlendiğini incelemektedir. Nitel araştırma yöntemine bağlı olarak tematik analiz yapılmış, erkekliğin nasıl sorunsallaştırıldığı, değişen, farklılaşan yönleri dizi karakterleri üzerinden aktarılmıştır. Cinsiyet algılarının oluşmasında toplumların yapısına bağlı olarak kültür, din, değerler, cinsiyet normları ve medya gibi unsurlar etkilidir. Din, bireylerin varoluşsal amaçlarını belirleyen, kimliğini şekillendiren ve davranışlarını yönlendiren önemli bir faktördür. Erkek kimliğinin inşasında, erkeliğe yüklenen anlam ve değerlerin oluşturulmasında din temel referans kaynaklarından biridir. Sosyalleşme sürecinde başta ailede kazanılan cinsiyet normları aile ve diğer toplumsal kurumlar aracılığıyla bireyin zihninde yerleşik hale gelir. Medya toplumsal değerlerin benimsenmesi, davranışa dönüşmesi ve kuşaklararası aktarımında önemli işlevler görmektedir. Cinsiyete ilişkin olumlu/olumsuz modellerin yer alması seyirciler tarafından kanıksanmasına, kötü örneklerin normalleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Araştırma sonucuna göre, batı toplumlarının cinsiyet yapılarını yansıtan tanımların bizim toplumumuzla tam olarak örtüşmediği; erkeklik biçimlerinin birbirinden keskin çizgilerle ayrışmasının zor olduğu söylenebilir. Medyanın din ve dindarlığın temsilleri hususunda genel ayırıştırıcı eğilimini sürdürdüğü görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet, Din, Sosyalleşme, Aile

Different Representations of Religion and Masculinity: The Case of Benim Annem Bir Melek TV Series

Abstract

Masculinity, as a field of study, is among the favorite topics of recent sociological researches. The perception that masculinity is fixed and unchangeable began to be openly expressed after the 1980s. The possibility of different masculinities was brought into question in this process. In the research, the phenomenon of masculinity was discussed in the context of gender, which emphasizes the sociological aspect of gender, as distinct from biological sex. This study investigated how the media's changing masculinity values are represented in television series. Thematic analysis was conducted based on the qualitative research method and how masculinity is problematized and its changing and differentiating aspects are conveyed through the characters of the series. Factors such as culture, religion, values, gender norms and media are effective in the formation of gender perceptions. Religion is one of the primary reference sources in the construction of male identity and in the formation of the meanings and values attributed to masculinity. Religion is a significant factor that determines individuals' existential goals, shapes their identity, and guides their behavior. During the socialization process, gender norms acquired primarily in the family become established in the mind of the individual through the family and other social institutions. Media plays an important role in the adoption of social values, their

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, e-mail: ali.bayer@selcuk.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1867-5236, Konya, Türkiye

transformation into behavior and their transmission across generations. The inclusion of positive/negative models regarding gender contributes to the audience becoming accustomed to it and the normalization of bad examples. According to this study results, the definitions reflecting the gender structures of Western societies do not fully coincide with our society; it is difficult to distinguish between different forms of masculinity with sharply defined lines. The media appears to continue its general divisive tendency regarding the representations of religion and religiosity.

Keywords: Masculinity, Gender, Religion, Socialization, Family

ATIF: Bayer, A. (2025). Din ve erkekliğin farklı görünümüleri: Benim Annem Bir Melek dizisi örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 8(2), 545-577. <https://doi.org/10.47951/mediad.1824030>

Giriş

Toplumların yapısında, kurumlarda, bireyler arası ilişkilerde ve kültürel yapıda zaman içinde birtakım değişimler yaşanmaktadır. Değişim; hız, güç ve içinde yaşanan zamana bağlı olarak etkisi değişebilmektedir. Bu değişimlerden etkilenen bir kurum da dindir. Din, temelde toplumda meydana gelen değişimleri etkileyebildiği gibi bu değişimlerden de etkilenmektedir. Modernleşme-sekülerleşme sürecinde dinin geleneksel ve kurumsal önemini kaybetmiş olduğu iddiaları (Bruce, 2002; Wilson, 2015) dile getirilmiş olsa da ortaya çıkan yeni gelişmelerle birlikte dinin, modern dönemde bireylerin gündelik hayatlarının düzenlenmesine ve anlam arayışı gibi ihtiyaçlarını karşılamada merkezi bir rol oynadığı ifade edilmiştir (Berger, 2000; Luckmann, 2003; Stark & Iannaccone, 1994).

Tanrının yerine insan aklını koyan aydınlanmanın ortaya çıkışı ve bilimsel gelişmelerle birlikte dine ihtiyacın kalmayacağı ve dinin yok olacağı inancının (Comte, 1964) gerçekleşmediği gerçekleşmediği görülmüştür. Modernleşme sürecinde din biçim değiştirmiş; “ait olmadan inanma (Davie, 1990), dindar değil ama inançlı (Fuller, 2001), sivil din (Bellah, 2005), görünmeyen din” (Luckmann, 2003) gibi dinin farklı formlarda varlığını sürdürdüğü ifade edilmiştir. Süreç içerisinde insanların davranışlarına her dönemde yön vermeye devam eden dinin, yaşanan değişim tecrübesine ve zamana bağlı olarak geçmişe oranla etkileme gücünde azalma ve etki alanlarında daralmalar yaşandığı ifade edilebilir.

İnsan ve toplum hayatındaki önemi inkâr edilemeyen dinin birtakım fonksiyonları vardır. İnsan yaşamına anlam kazandırma, meşrulaştırma, dünya görüşü oluşturma, aşkın olanla bağ kurma gibi işlevlerinin yanında kimliği ve buna ilişkin davranış rol modelleri sunar (Haralambos & Holborn, 1995; Okumuş, 2005). Din, kadın ve erkeğe cinsiyetlerine uygun rol ve sorumluluklar yükler. İslam dini sorumluluklar alanında muhatap olarak kadın ve erkeğe eşit sorumluluklar yüklemiştir. Ancak İslamiyet’in ilk döneminden itibaren yaşanan tarihi ve sosyolojik tecrübeyle cinsiyet tanımlarında farklı boyutlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda Hz. Peygamber döneminde eğitimden ticarete, el sanatlarından kamu görevine kadar her alanda etkin olan kadının toplumsal görünürliğünde daralmalar olduğu ifade edilmiştir (Acarlıoğlu, 2019). Bu durumun temelinde dinin aslından ziyade dinin farklı yorumlanma biçimlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Batılı bilim geleneğinin Müslüman kadın imajını oluştururken onları homojen bir grup olarak görür ve örtünme ile ilişkilendirerek ezilmiş bir grup olarak değerlendirir. Bunu yaparken Müslümanların hayatlarını sosyal, siyasi, ekonomik, coğrafi vb. faktörlerin hiç etkisi yokmuş gibi sadece din faktörü üzerinden yapılan açıklamaların tarih dışı kabullerin egemenliğinde olduğu ifade

edilir (Kandiyoti, 1997, s. 119; Şişman, 2012, s. 67). Modern batılı kadın bir özne olarak bedeni ve cinselliğinin kontrolüne sahip, karar veren ayrıcalıklı bir özne olarak değerlendirilirken, Müslüman kadın ötekileştirilir ve hiyerarşik olarak batılı kadından daha aşağı konumda değerlendirilir. Bundan dolayı toplumsal cinsiyet konusu ele alınırken sosyolojik bir kategori olarak “Müslüman kadın” yerine, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel şartlarda yaşayan kadınlardan bahsedilmesinin daha uygun olacağı ifade edilir (Şişman, 2012, s. 68-70).

Toplumsal cinsiyet olgusu ise daha çok kadın üzerinden değerlendirilir. Okutan’a göre toplumsal cinsiyet çalışmalarının kadın olgusu üzerinde yoğunlaşmasının temel nedeni kadın ve kadın sorunları üzerine oluşturulan hakim literatürden kaynaklanır. Bunun gerisinde kadınların tarih, kültür ve toplumsal alanda görünmezliği, ev içi ve dışı şiddet, emeğinin yok sayılması ve siyasal katılım gibi hususlarda çözüm arama çabalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. Dolayısıyla kadın sorunları çözümlenmeden erkeklik çalışmalarına tarihsel ilginin daha az olduğu ifade edilmiştir (Acar Savran, 2009; Okutan, 2013).

Cinsiyet kelimesi biyolojik olarak kadın ve erkeği nitelemektedir. Biyolojik olarak anne ve babadan alınan kromozomların birleşmesi sonucu kadın ya da erkek olarak dünyaya gelen insan cinsiyetinin getirdiği rolleri, davranış örüntülerini, değerleri sonradan kazanır. Bu anlamda cinsiyet kadın ve erkek arasında bir eşitsizlik değil sadece biyolojik farklılık yaratmaktadır. Çünkü dünyaya kız ya da erkek olarak gelmek bireyin kişisel tercihi değildir (Yapıcı, 2012, s. 223). Kadınlığı yahut erkekliği biyolojik özelliklerine göre açıklamaların yetersizliği görüldüğü için cinsiyet (sex) yerine toplumsal cinsiyetten (gender) söz edilmektedir. Toplumsal cinsiyet, farklı toplum ve kültürlerin kadın ve erkeğe yüklediği anlamları, beklentilerini, psikolojik özelliklerin dışı vurumu ve sosyal kimliklerini belirlemesi olarak ifade edilir (Dökmen, 2015, s. 20). Toplumsal cinsiyet ifadesi, kişinin cinsiyetini ve rollerini nasıl sunduğu ve toplumun bu rollere nasıl uyum sağladığıyla ilgilidir (Hines, 2019, s. 8-10). Biyolojik cinsiyette birey doğuştan kadın ve erkek olarak dünyaya gelir ancak onların yerine getirmesi gereken roller ve davranış kalıpları farklı toplumların din, gelenek, kültür gibi özelliklerine göre değişmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak erkekliği taklit edilen, öğrenilen ve sürekli tekrarlanması gereken bir inşa süreci olarak tanımlanır (Butler, 1988, s. 521).

Erkeklik çalışmaları batı toplumlarında 1950’lerde başlayan, 1960-70’lerde feminist hareketin etkisiyle gelişen ve 1990’lardan sonra hız kazanan bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkar. Özellikle R. Connell ve arkadaşlarının (Carrigan vd., 1985) yaptığı çalışmaların bir sonucu olarak erkekliğin coğrafi, kültürel ve toplumsal şartlara göre değişen ve şekillenen farklı biçimlerinin ortaya konulması erkeklik araştırmalarında dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Aynı toplum ve kültür içerisinde bile farklı erkeklik modellerinin görülmesine karşın çalışmaların odak noktası erkeklerin kendilerini ona göre kurguladığı “hegemonik erkeklik”tir.

Toplumsal cinsiyet tartışmalarını ele alan çalışmalarda kısmen yer alan erkeklik olgusunun müstakil bir başlık altında incelenmesi ülkemiz için yeni sayılabilir. Batıda yazılan eserlerin Türkçeye çevrilmesiyle başlanan süreç cinsiyet kimliği, eşitsizlikler gibi olgular ekseninde işlenmeye başlanmıştır. Deniz Kadiyoti’nin (1997) *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* isimli eseri cinsiyet kimlikleri ve toplumsal dönüşümlere odaklanmış ve Müslüman toplumlarda erkekliklerin nasıl biçimlendiğini ele almıştır. Serpil Sançar’ın (2011) çalışması erkeklik araştırmalarının müstakil bir olgu olarak ele alındığı ilk eserlerden biri olarak kabul edilir. Bu çalışmada erkekliğin toplumsal, sosyal ve ekonomik bağlamlardaki iktidar ilişkileri derinlemesine incelenmiştir. Ülkemizde 2019 verilerine göre erkeklik

olgusu üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların sayısı ise 67'dir. Bunlardan 57'si yüksek lisans, 10 tanesi ise doktora düzeyindedir. Hazırlanan tezlerin konularına bakıldığında ise *erkeklik ve kimlik olgusu*, *erkekliğin ifade ediliş biçimleri* en çok işlenen temalar arasında yer alırken, *din ve erkeklik olgusu* müstakil olarak incelenen konular arasında yer almaması dikkat çekmektedir (Tekke & Yıldız, 2020).

Sinemada, reklamlarda ya da dizilerde cinsiyet ve din konularını ele alan çok sayıda çalışma bulunmaktadır: Sönmez (2014) televizyon dizilerinde dindarlık olgusunu kimlik ve aidiyet bağlamında incelemiştir. Yurtaş (2019) dizilerin alt metinlerinde yer alan dini semboller ve temsillerini incelemiştir. Dereli (2019, 2022) dijitalleşme sürecinde dinin ve kimliklerin değişimini modern ve geç modern dönemde akışkanlaşma çerçevesinde ele almıştır. Gön (2014) sinemada erkeklik olgusunu mekân-cinsiyet ekseninde ele alırken, Fazlıoğlu (2019) sinemada göç olgusunun erkeklikte meydana getirdiği sorunlar ekseninde erkeklik krizini incelemiştir. Öztürk (2019) reklamlarda kullanılan eril ve dişil mitlerinin reklamlar aracılığıyla yeniden kodlanmasına, reklamlardaki bu kurguların da olumsuz yönlerine odaklanmaktadır. Özkantar (2019) ise gelin kayınvalide programlarının hegemonik erkekliğin inşasındaki rolünü ele almaktadır.

Din, kadın ve erkeğe belirli rol ve statülerde cinsiyetin belirlenmesine ve insanların cinsiyet değerlere ulaşmasını sağlar (Gürhan, 2010). Dinler ortaya koyduğu hüküm ve ilkelerle insan davranışlarını meşrulaştırmakta, cinsiyete ilişkin değerlendirmelerde bulunurken dini söylemleri referans gösterebilmektedirler. Toplumsal alanda erkeğin etkin konumunun tarihsel süreçte dinin merkezinde yer aldığı algısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Erkekler sosyal, siyasi, ekonomik vb. alanlarda kadına göre daha etkin olduğu için dinin erkekleri muhatap alıyor şeklinde yorumlanmasının mümkün olduğu görülmektedir. Ancak Kuran'da "Ey İnananlar" şeklinde hitap edilerek kadın ve erkeğin eşit sorumlular oldukları bildirilmiştir. Erkekliği tanımlayan niteliklerin oluşmasında ve devamında dinin katkılarının olduğu belirtilmiştir. Miras, şahitlik, namus, kadının dövülmesi gibi hususlarda dinin erkeklere meşruiyet sağladığı ifade edilmiştir (Şefkatli Tuksal, 2008).

Araştırmanın konusu erkeklik olgusunun değişen, farklılaşan yönlerini televizyon dizileri bağlamında ele almaktır. Bu çerçevede erkekliğin farklı görünüşlerinin temelinde yatan sosyo-kültürel, dini, ekonomik ve cinsiyetçi tutumlar ekseninde ele alınmıştır. Daha önce yapılan aile içi şiddet araştırmalarının erkeklerden çok kadınlar üzerine yoğunlaştığı, erkeklerin şiddeti uygulayan failler olarak ele alındığı görülmektedir. Erkekliğin farklı biçimlerinin olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği; olgunun bu şekilde ele alınmasının soruna yeterince çözüm sunmadığı görülmüştür. Feminist hareketin katkısıyla erkeklik tanımlarının yetersizliği tartışılmaya başlanmış, her yerde geçerli olan, tek bir erkeklik yerine; farklı erkekliklerin olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada, Connell ve arkadaşları tarafından ortaya konulan erkeklik tasarımı dikkate alınarak farklı erkekliklerin dizideki temsilleri ortaya konmaya ve böylece cinsiyet ilişkilerinde öne sürülen eşitsizliğin iyileştirilmesine yönelik katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı, örnek olarak seçilen dizinin ataerkil bir toplumda yaygın cinsiyet normlarına uygun erkeklik ideallerine meydan okumak için geleneksel erkeklik ve kadınlık sembollerini nasıl eleştirdiğini incelemektir. Daha önce yapılan araştırmalarda erkeklik olgusunun daha ziyade erkeklerin güç, rekabet, baskı gibi nitelikleriyle öne çıkan hegemonik erkeklik üzerinden

ele alındığı, kadınların da mağdur durumda temsil edildiği görülmüştür. Bu çalışmada hegemonik erkeklikten başka farklı erkeklik biçimlerinin de var olduğu gerçeğinden hareketle diğer erkeklik temsilleri de araştırmaya dahil edilmiştir. Bunun yanında batı kültürünü yansıtan cinsiyet rol modellerinin ülkemiz gerçekliği ile benzeşen ve ayrışan yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan araştırma son dönem medya kültüründe erkekliklerin nasıl sorunsallaştırılıp ele alındığına dair tartışmalara ışık tutmayı amaçlar. Medyada dini unsurların nasıl ele alınıp işlendiği, gündelik hayatta dini temsillerin nasıl yansıtıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Cinsiyet olgusunu araştırmak için yapılan çalışmalarda tek başına kadın veya erkek cinsiyetinin merkeze alınarak yapıldığı, bunun da sorunun anlaşılmasına tek yönlü bir katkı sağladığı ifade edilmiştir. Oysa erkekliği anlamanın kadınlık pratiklerine daha yakından bakılarak, erkekliğin inşasında cinsiyetlerin her ikisinin de katkılarının olduğu, yapılacak incelemelerde bu gerçeğin göz önünde bulundurulması gerektiği öne sürülür. Bu bakımdan kadınlar, sistemin kurbanları olarak değil de, bir aktör olarak sisteme verdikleri onay ve sistemin sürdürülmesine yaptıkları katkı ile bu inşa sürecini şekillendirici etkileri araştırılmalıdır (Yavuz, 2015, s. 117-118).

Bu inşa süreci toplumun cinsiyet rol beklentilerinin bireyin yetiştiği çevreyle nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu da açıklar. Çocukluktan ergenliğe geçişte olduğu gibi biyolojik bir olgunlaşma yoluyla kendiliğinden gerçekleşmediği için erkeklik, türlü zorluklarla kazanılması gereken ve süreklilik gerektiren bir durumdur (Parent & Cooper, 2020, s. 283). Erkekliğin sosyal inşa süreci, erkeksi davranışları ve rol beklentilerini şekillendirmede sosyal etkileşimlerin ve kültürel normların etkisini vurgular. Çünkü bu bakış açısına göre erkeklik sabit, standart ve değişmez olmadığı için sosyalleşme sürecinde erkekliğin toplumsal normlara ve beklentilere göre şekillenmesi beklenir. Simone de Beauvoir'ın (1993) "kadın doğulmaz, kadın olunur" sözüne öykünerek Vandello ve arkadaşları (2008, s. 1326) "gerçek erkekler doğmazlar erkek yapılırlar" şeklindeki ifadeleriyle sosyalleşme sürecinin kimlik inşasındaki önemine işaret ederler. Bu inşa sürecinde bireylerin içinde yaşadığı aile, gelenek, din, medya ve modern hayat tarzı gibi sosyo-kültürel faktörlerin erkekliğin tanımı ve anlamlarını şekillendirici ve pekiştirici etkileri bulunmaktadır.

Courtenay (2000, s. 1387), cinsiyet araştırmalarında cinsiyet sosyalleşmesi yerine yapılandırmacı yaklaşımın daha uygun olduğunu ifade eder. Yapılandırmacı yaklaşıma göre kadın veya erkek, rol kimlikleri veya psikolojik özellikleri nedeniyle değil, kültürlerinden edindikleri kadınlık ve erkeklik kavramlarına göre düşünür ve hareket ederler. Bu anlayış cinsiyeti, "kadın ve erkek şeklinde statik iki kategori yerine bireylerin eylemleriyle üretilen ve yeniden üretilen toplumsal olarak yapılandırılmış ilişkiler kümesidir" şeklinde tanımlar (Gerson & Peiss, 1985, s. 327). Buna göre cinsiyet kimliği, başkalarıyla etkileşim halinde tekrar tekrar üretilen dinamik bir inşa sürecidir. Courtenay ve benzer düşünen diğerleri (Connell, 2001; Pleck vd., 1993; West & Zimmerman, 1987) için cinsiyet, toplumsal yapıda dinamik ve etkileşimli bir biçimde ortaya çıkar. Kimmel'e göre (2025, s. 231), bu yaklaşımla bireylerin karşılaştığı çeşitli kısıtlamalara bakılarak aile içinde veya toplumsal alanda erkekleri yöneten kültürel tanımların ve uygulamaların nasıl geliştiği anlaşılabilir.

Din ve cinsiyet olgularının ele alınmasında çifte körlükten bahsedilir. Sosyal ve beşeri bilimler alanlarında din körlüğünden, din araştırmalarında ise toplumsal cinsiyet körlüğünden bahsedilir (Okutan, 2013, s. 9). Her iki alanın da birey ve toplum hayatı için önemli açılımlar yapabilecek kesişim noktaları bulunmaktadır. Cinsiyet olgusunu merkezine alan çalışmalarda din ve dini unsurlar ya

görmezden gelinmekte ya da ataerkillikle ilişkilendirilerek bireylerin özgümlüklerini, kimlik ve kişiliklerini sınırlandırıcı bir unsur olarak sunulmaktadır (Arat, 1994; Berktaş, 2012). Ataerkillik, erkeklikle özdeşleştirildiği için erkeklik olgusu uzun bir zaman süresince cinsiyet-ataerkillik ilişkisi üzerinden yürütülmüştür. Diğer yandan dinin ataerkil kültürü beslediği, toplumsal alanda kadının eşitsiz konumunu sürdürmesine, maskülen değerlerin yaygınlaşmasında meşrulaştırma işlevi gördüğü düşüncesinden hareketle dine karşı bir mesafelenmeye gidilmiştir. Toker'e göre dini kurumlar, metinler ve gelenekle ilgili ayırım yapılmadığı için metodolojik bir eksiklik bulunmaktadır (Toker, 2009, s. 15).

Yukarıda ifade edilen ilkelerden hareketle bu çalışmada cinsiyet olgusu her iki cinsiyetin erkeklik algısının oluşmasına, sürdürülmesine ve erkeksi olarak nitelenen özelliklerin değişimine etkileri ele alınmıştır. Toplumsal yapıyı bütünüyle kucaklayan dinin insan davranışları şekillendirici gücü göz önünde bulundurularak cinsiyet olgusunun ifade edilişindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemine bağlı kalınarak tematik analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan "Benim Annem Bir Melek" dizisinin tamamı izlenmiş, amaçlı örnekleme bağlı kalarak konuyla ilgili olduğu düşünülen ilk 20 bölüm incelemeye alınmış, transkript edilmiştir. İncelenen dizide var olan cinsiyet biçimleri mevcut durumu yansıtmakta mıdır? Televizyon dizilerinin cinsiyet algılarının oluşumuna etkisi var mıdır? Dinin cinsiyetlere ilişkin davranış biçimlerindeki etkileri nelerdir? Dizide ele alınan dini hususların genel toplumsal yapıdaki yeri nedir? gibi soruların cevapları aranmıştır. Dizin çalışmaya dahil edilen bölümlerinden anlamlı temalar ortaya çıkarmak için öncelikle "cinsiyet değerleri, tanımları; şiddet biçimleri; din ve dindarlık, toplumsal değerler, erkeklik değerleri" gibi alt temalar belirlenmiştir.

İlk olarak erkekliğin din, aile ve toplumsal hayat içerisindeki tanımlayıcı kavramsal bileşenleri belirlenmiş ve incelenmiştir. Bu aşamada literatürde tanımlanan erkekliğin dizide nasıl ele alındığı, dini unsurların erkeklikle nasıl ilişkilendirildiği belirlenmiştir. İkinci olarak din ve erkeklik olgusuyla ilişkili görünen güç, başarı, rekabet, sağlamlık; dini uygulamalar ve söylemler gibi unsurlar belirlenmiştir. Bu bağlamda erkeklik olgusu, kadınsılıktan uzaklaşma, geçim yükü, erkekliğin özerk alanda ifadesi, başarı yükü, cinsiyetçilik ve dini ve toplumsal değerlerin temsili temaları çerçevesinde incelenmiştir. Nitel araştırmanın amacı genelleştirilebilir olmak değil, insanların yaşamlarına dair anlayış ve kavramsallaştırmaları oluşturmak ve genişletmek için karmaşıklıkları ve nüansları keşfetmektir (Çankı vd., 2024). Bu bağlamda çalışmada ele alınan erkeklik olgusu sadece Connell'in çerçevesini oluşturduğu bağlam üzerinden değil, bu çerçevenin dışında kalan erkekliklerin dizideki temsilleri de incelemeye alınmıştır.

Araştırmaya konu olan dizinin seçilmesinde de etkili olan şey, kadının her bakımdan güçlü, iradesini rahatlıkla ortaya koyan, gerektiğinde erkek işi olarak kabul edilen işleri yapan aynı zamanda güncel siyaset, ekonomi, çevre duyarlılığı ve feminizm gibi pek çok konuda entelektüel bilgi ve donanıma sahip olarak temsil edilmesidir. Dizide mevcut cinsiyet anlayışına eleştirel göndermelerin sıklıkla yapılması izleyici kitle üzerinde bir farkındalık oluşturması yönüyle anlamlıdır.

Medya ve Cinsiyet

Yaşanan toplumsal değişme sürecinde değerlerin geleneksel önemini kaybetmesi ve aşınmasına bağlı olarak hız ve haz ekseninde yeni bir hayat anlayışının ortaya çıkmakta insanlar bu değişime ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Şiddet gibi toplumu derinden etkileyen olumsuz

durumların medyada bir tüketim nesnesi olarak sunulması bireylerin duyarsızlaşmasına ve bu koşullar altında yeni bir yaşam biçiminin oluşmasına yol açmaktadır. Bireyler bu olumsuz durumları doğrudan yaşamamış olsalar da dolaylı olarak etkilenmektedirler. Genç insanlar televizyonda çizilen imajları, kendi bakış açısıyla ve kendi çevresinde oluşan dünyada edinmiş olduğu konumdan elde ettiği tecrübelerle dayanarak paylaşır (Heintz-Knowles & Henderson, 2002). Böylece medya endüstrisi tarafından üretilen ürünlerle gündelik yaşam arasındaki kesişime bağlı olarak bireyler, televizyonda sunulanları kendi hayatlarının özgül koşulları içinde dönüştürme eğiliminde olurlar (Fiske, 1997, s. 41)

İletişim alanında meydana gelen değişime bağlı olarak medya da bir takım değişim süreçlerinden geçmektedir. İnternet teknolojisinin hayatımıza girişi, bilginin anlık olarak paylaşılması, küreselleşen dünyada meydana gelen olayların zincirleme biçimde birbirini etkileyerek içinde yaşadığımız dünyayı “ağ toplumu”na dönüştürmektedir (Castells, 2008). Medyanın ve özellikle televizyonun ulaşılabilirliği ve her evde bulunması, yaş sınırı olmaksızın izlenmesi gibi nitelikler televizyonun etki gücünü artıran özellikler arasındadır. Diziler üzerine yapılan araştırmalarda bu programların geniş kitleler tarafından izlenilmesinin nedeni olarak seyircilerin kendilerinden bir şeyler bulması gösterilmektedir. Dizilerde genellikle gündelik hayatta seyircilerin kendilerinden bir parça bulabileceği konular işlenmektedir. Böylece seyirci aşına olduğu konuları kendi yaşamıyla benzeştirecek ve özlemine duyduğu konularda beklentilerini karşılayacaktır (Kahraman, 2003; Köse Özelçi, 2020). Diziler bu bağlamda çeşitli değer yargılarını bir kurgu aracılığıyla seyircilere sunmakta, ideolojilerin aktarılmasına, güçlendirilmesine ve sürdürülmesine de katkıda bulunmaktadır (Güngör, 2018).

Goffman (1979) reklam üzerine yaptığı çalışmada kadınların reklamlarda *itaat edici* olarak tasvir edildiğini ortaya koyar. Kadınları bu şekilde tasvir eden reklamlar, seyirciyi cinsiyetçi değerlerle ve cinsiyet rollerinin ne olması gerektiği konusunda eğitir. Böylece cinsiyet sosyalleşmesinin bir parçası haline gelir. Bu temsiller daha sonra izler kitlenin gerçek dünya hakkında geliştirdiği sosyal bilgiye ve dünya görüşünün kazanılmasına katkıda bulunur (Parent & Cooper, 2020, s. 284). Medyada yer alan erkek temsillerinde genellikle güç, başarı, otorite, macera ve risk alma, aile babalığı, sağlamlık, atletik olma, çekicilik ve hedef belirleme gibi temaların öne çıktığı görülmektedir. Buna karşın kadın, genellikle evle ilişkili, uysal, kırılgan ve erkeğin gerisinde ikincil durumdadır (Çakır, 2014).

Medya aile değerleri, manevi değerler, cinsiyet algıları ve birçok konuda izleyici üzerinde etkilidir. Dizi karakterlerinin davranışları taklit edilmekte, kullandığı aksesuarlar popüler hale gelmektedir. İzleyici bazen kurgu ile gerçek hayat arasındaki çizgiyi kaçırmaktadır. Örneğin Kurtlar Vadisi dizisinin karakterlerinden *Süleyman Çakır*'ın ölümü sonrası gıyabi cenaze namazlarının kılınması, 21 yıl sonra düzenlenen anma etkinliğinde lokma dağıtılması haberlere konu olmuştur (İHA, 2025). Bu bakımdan televizyon dizilerinin toplumsal hayatta ne denli etkili olduğunu da göstermektedir. Televizyonun izler kitle üzerinde her zaman olumlu etkisinin olmadığı; şiddet, cinsiyet ayrımcılığı, aile değerlerine aykırı durumlar, pornografi, dini değerlerin aşığılanması, kadınla ilgili olumsuz önyargılar, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi birçok konuda olumsuz etkiler barındırabilmektedir.

Erkeklik ve Erkeklikler

Geleneksel erkeklik normları, erkekleri özellikle başkaları üzerinde güç ve egemenlik göstermeye yönlendirir ve içsel kısıtlayıcı stereotipler erkeklerin metanetli, bağımsız, sert ve güçlü olmasını gerektirir. Ek olarak, geleneksel erkeklikte sürekli olarak bulunan sosyo-negatif bakış açıları da vardır. Bunlar arasında kadınların cinsel açıdan aşağılanması ve nesneleştirilmesi ile homofobi kültürü yer alır. Her iki bakış açısı da bireyin cinsel becerisini ve heteroseksüelliğini ortaya koyarak erkekliğini pekiştirmeye hizmet eder (Connor vd., 2021, 2).

Erkekliğin içerdiği anlamlar sabit değildir, toplumsal ve kültürel yapıdaki değişimlere paralel olarak farklı anlamlar kazanmaktadır. Irk, cinsiyet, sınıfsal yapı, kültürel kodlarla cinselliğin kesişimi, erkekliğin belirli ortamlarda ve belirli koşullar altında nasıl algılandığına katkıda bulunur. Geleneksel erkeklik düşüncesinde bir farklılaşmaya ve yeni erkekliklerin ortaya çıkmasına yol açan bu unsurların birleşimidir (Connor vd., 2021; Messerschmidt & Messner, 2018). Erkek yerine erkekliklerden söz edilmesinin daha uygun olacağını ifade eden Connell (2019, ss. 152-158) temelde dört erkeklik biçimini önerir:

İlk olarak hegemonik erkeklik, belirli bir kültürel bağlamda var olan baskın, denetleyici, rekabetçi, bedensel açıdan güçlü ve idealize edilmiş erkeklik biçimlerini tanımlamanın bir yolu olarak ortaya konulmuştur. Hegemonik erkeklik, geleneksel erkek cinsiyet kimliğinin alternatif ifadelerini marjinalleştirirken, ataerkil güç ilişkilerini sürdürmeye ve güçlendirmeye devam eder (Connell, 2017, s. 252). Bozok'a göre (2014) hegemonik erkeklik, ataerkil paydan en fazla payı alan kesimdir. Erkeklik kavramı belirli kültürel davranış ve uygulamalarla tanımlandığından erkeklik kavramının farklı toplum ve kültürlerde aynı anlamı taşımadığı ancak hegemonik erkekliğin güç, otorite, sağlık, baskı, rekabet gibi unsurlarının ortak olduğu ifade edilmiştir. Hegemonik erkeklik, erkeklerin egemenliğini destekleyen mevcut güç yapılarını güçlendirmeye hizmet eden ve cinsiyet rollerine bağlı davranışlardaki kısıtlamalarla karakterize edilen erkekliklerin bir tezahürü olarak ifade edilir (Connell & Messerschmidt, 2005, s. 832). Hegemonik erkeklik, diğer erkeklik türleri içerisinde hiyerarşi ve iktidar bakımından ataerkil sistemin tepe noktasını oluşturur. Hegemonya, hegemonik olanın baskı ve zorlamasından ziyade muhataplarının bu hegemonyayı kabulüne ve rızasına bağlıdır (Yürek & Balcı Karaboğa, 2018, s. 957).

İkincisi, suç ortağı erkektir. Suç ortağı erkekler iktidarın ortaya koyduğu fırsatlardan yararlanma payları hegemonik erkeklerden sonra gelir. Suç ortağı erkeklikler, aslında hegemonik erkekliği içermez; ancak, uygulama yoluyla eşit olmayan toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bazı menfaatlerini kullanırlar ve sonuç olarak, uygulamada hegemonik erkekliği sürdürmeye yardımcı olurlar (Messerschmidt, 2019, s. 61). Connell (2019, s. 154) suç ortağı erkekliği, futbol maçıyla örnekler. Hegemonik erkek, yağmur çamur demeden sahada maç yaparken; suç ortağı erkek, hegemonik erkek gibi maçı sever ancak sahaya inip bilfiil maç oynamaz; evinde koltuğuna oturur, ekran başında maçı izler.

Üçüncüsü marjinal erkeklik, ırk, etnik köken ve yaş gibi toplumsal cinsiyet ilişkileri dışındaki eşit olmayan ilişkiler nedeniyle önemsizleştirilir ve/veya ayrımcılığa uğrarlar (Messerschmidt, 2019, s. 61). Marjinal erkeklik bu bağlamda ırk, toplumsal sınıf ve etnisite gibi faktörler nedeniyle iktidardan daha az yararlanır. Beyaz üstünlükçülüğü bağlamında siyah erkeklikler, beyaz toplumsal

cinsiyetinin inşasında simgesel bir rol oynarlar. Marjinalleştirme ise, daima hegemonik erkekliğin yetkilendirilmesiyle bağlantılıdır (Connell, 2019, s. 155).

Son olarak, madun erkekler ise toplumun geneli tarafından kabul edilmeyen erkeklik biçimidir. Madun erkeklik, heteroseksüellik dışındaki cinsel yönelimleri temsil eder (Özdemir, 2019, s. 94). Örneğin feminen erkekler gibi, hegemonik erkeklikten daha uzak bir şekilde veya ondan saparak ve atipik olarak inşa edilirler (Messerschmidt, 2019, s. 61). Madun erkekler, diğer erkekler tarafından dışlandığı gibi “hanım evladı, korkak, muhallebi çocuğu” gibi nitelemelerle alay edilirler (Connell, 2019, s. 153). Diğer yandan bu madun erkeklik sınıflamasında sadece homoseksüel erkekler yer almaz, heteroseksüel erkekliğin normlarını yerine getiremeyen erkekler de bu tasnifte yer alır. Güçlü olmayan, zayıf, kısa boylu erkekler ve erkeksiliğin gerektirdiklerinden uzak olanlar da madun erkek kapsamına girmektedir (Sığın & Canatan, 2018, s. 167).

Toplumsal değişmeye bağlı olarak yaşam biçimlerinde farklılaşmalar yaşanmış, cinsiyetlere yüklenen anlamlar değişmeye başlamıştır. Kadınlarla ilgili geniş bir literatürün oluşmasına katkıda bulunan feminist hareket, aynı zamanda erkekliğin ne olduğu sorusunu da gündeme getirmiştir. Connell’in yaptığı gibi erkek kimliğine ilişkin nitelikler belirlenirken her toplumda bulunan, genel geçer bir erkeklik modelinden hareket edilmiştir. Erkekliğin ataerkil kültür içerisinde ayrıcalıklı konumda olduğu görüşüne karşı çıkan Goldberg, aslında bu gücün toplumların belirlediği sınırlar içerisinde gerçekleşeceğini; sınırın dışında kalan erkeklerin toplumsal alanın dışına itileceğini, ayıplanacağını ileri sürer (Goldberg, 1992). Erkeklik yüklerinin altında yatan anlamın erkeklikte içkin olarak yer almadığı, toplumların kültürel özelliklerine ve zamana göre idealize edilen erkekliğe yüklenen bu anlamların değiştiği ifade edilmiştir (Segal, 1992). Erkekliğe yüklenen anlamların değişimine paralel olarak kadınların eğitim düzeyleri, çalışma hayatına katılımları, sosyal hayattaki görümleri artmış ve karar alma süreçlerinde daha aktif hale gelmişlerdir. Toplumsal alanda gücün paylaşılması veya el değiştirmesi karşısında erkek, meydana gelen değişimi anlamlandırmada bocalamalar yaşamıştır. Goldberg’e göre, erkek, aile içinde bir zamanlar egemenlik kurduğu, efendisi olduğu ilişkinin kölesine dönüşmüştür (Goldberg, 1992). Kadınlar da erkeklerin bireysel ilişkilerde ve toplumsal alanda sergiledikleri nitelikleri daha rahat yapar hale gelmişlerdir. Dolayısıyla toplumsal kabulün sınırları içerisinde rekabet, baskı kurma, güç kullanma gibi erkeksi olarak nitelenen davranışları yapabileceklerdir. Kadın ve erkek cinsiyetinin davranış biçimlerinde görülen bu değişmelerin hızı ise toplumların ekonomik, sosyal, siyasal yapılarına ve sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılıklar arz etmektedir.

Connell’in çalışmaları sonrasında bu dört kategorinin erkekliği tanımlamada yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bilim insanları “kırılgan erkeklik (Vandello vd., 2008), melez erkeklik (Demetriou, 2001), toksik erkeklik (Kupers, 2005), kapsayıcı erkeklik (Anderson, 2005), metroseksüel (Simpson, 1994), retroseksüel (Traister, 2010), sapyoseksüel (Gignac vd., 2018), K-Pop erkekliği” (Jung, 2011) gibi farklı zamanlarda ve farklı kültürel yapılarda erkekliğin ifade ediliş biçiminde değişmeler olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu sınıflandırmaları açıklamak çalışmanın sınırlarını aşacağı için Connell’in erkeklik tasarımı açıklanmakla yetinilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

Benim Annem Bir Melek Dizisi

Bir aile dizisi olarak öne çıkan yapıım 2008-2010 yıllarında toplamda 64 bölüm olarak yayımlanmıştır. Senaryosunu Vasıf Küçükörcü’un yazdığı dizide Oya Başar (Neriman), Tarık Ünlüoğlu

(Cahit), Ali Sunal (Çetin), Dolunay Soysert (Ece) gibi önemli isimleri kadrosunda barındırmaktadır. Yayımlandığı dönemde ilk 100 program arasında dördüncü (Hürriyet, 2009) olan dizinin tekrar bölümleri televizyonda yayımlanmaktadır. Youtube’da kendi ismiyle kanalı bulunan dizinin geniş bir izleyici kitlesi bulunmakta ve izleyiciler dizi hakkında güncel yorumlar yapmaktadırlar.

Dizi, gündelik hayatın getirdiği çeşitli konuları ele alırken, kadın ve erkeklige ilişkin davranış biçimlerinin nasıl şekillendiğini incelemeye fırsat vermektedir. Dizi karakterlerinin “ev hanımı, çalışan erkek-kadın, eğitilmiş çalışmayan kadın, emekli, kariyer sahibi, yönetici, çaycı, kapıcı” gibi sosyal hayatın içinden izleyicilerin kendinden bir parça görebilecekleri tiplerin seçilmesi de kurgu-temsil ilişkisi bakımından diziyi ön plana çıkarmaktadır. Dizide cinsiyet sorunlarının yanında gündelik sosyal konulara sıklıkla göndermeler yapılmaktadır. Genel algıya göre, kadınlar duygusal, itaatkâr, uysal, baskılanan, kırılabilir gibi nitelikleriyle ön plana çıkmakta ve her bakımdan erkeğin gerisinde durmaktadır. Diziyi cinsiyet çalışmaları açısından önemli kılan şey, geleneksel kabulün dışında kadın ve erkek davranışlarına yer vermesidir. Kadınlar, erkeklerin yaptıkları işleri yapabilen, hegemonik nitelikler sergileyen, kendi başına karar alabilen bireyler şeklinde sunulmaktadır. Dizide erkeklerin cinsiyetçi olumsuz davranışlarına yer verilirken, kadınların da olumsuz yönlerine işaret edilerek bir cinsiyet dengesinin kurulduğu görülmektedir. Kadınların, eşlerine fiziksel şiddet uygulamaları çok nadir bir durum olarak görülmekle birlikte (Bayer, 2019) dizide kocasına karşı fiziksel şiddet uygulayan kadın karakter yer almaktadır. Kadının şiddet uygulayıcı olarak sunulmasının gerisinde erkek şiddetine karşıt bir bakışla dikkat çekme amacının güdüldüğünü düşündürmektedir. Bu durum, cinsiyetlere ait toksik olarak kabul edilen niteliklerin açık bir şekilde izleyiciye sunulması, sosyal öğrenme bağlamında bireylerin davranışlarını yönlendirmede medyanın öğretici gücünü yansıması bakımından da önemlidir.

Cinsiyet Biçimlerinin Dizideki Yansımaları

Modern toplumlarda eşitlikçi anlayışın bir sonucu olarak kadın erkek arasında var olan hiyerarşik yapı rollerin paylaşıldığı bir cinsiyet anlayışına dönüşmüştür. Geleneksel cinsiyet ilişkilerinin hakim olduğu toplumsal yapıda iktidar kadın ve erkek arasında hiyerarşik biçimdedir. Kandiyoti’nin de ifade ettiği üzere bu tür yapılarda kadınlar, yaşlılık ve oğlunun evlenmesi sonucunda iktidar sahibi olur (Kandiyoti, 1997). Ülkemiz geçiş toplumu olarak nitelendirilmekte, modern değerler yanında geleneksel değerlerin de halen etkili olduğu görülmektedir (Kongar, 1991). İncelenen dizide Turuncu ailesinin annesi Neriman’ın otorite, baskınlık, güç ve rekabet gibi niteliklere sahip olmasında kişilik özelliklerinin yanında ileri yaşta olması ve oğlunun evli olmasının da etkilerinin bulunduğu düşünülmektedir. Oğlunun evinin anahtarını elinde bulundurmakta, istediği zaman girip çıkmakta hatta çiftin yatak odalarına girmekte; oğlu ve gelini için rahatsızlık oluştursa da müdahalelerini sürdürmektedir. Aile içi rollerin paylaşımı aynı zamanda yetkilerin de paylaşımı anlamında gelmektedir (Duby, 1991, s. 111). Bu bağlamda Neriman ailenin merkezinde konumlandırılmış, aile içi rol ve yetkilerin dağıtımını da kontrol altına almıştır. Evdeki tüm bireyler üzerinde kontrolü eline alan biri olarak kocası, oğulları, gelini, torunu ve oğlunun nişanlısı üzerinde etkindir. Aynı zamanda apartman yöneticisi olan Neriman, ev halkının yanında apartmandakiler üzerinde de baskı kurmaktadır. Bu baskılar kimi zaman bezdirici bir noktaya ulaşmaktadır.

Kayınvalidesinin evine, kocasına ve çocuğuna sürekli müdahale ederek bezdirmesi üzerine gelin Ece, bir yarışmayı fırsat bilerek değersizlik hissinden kurtulmak ve kayınvalidesinden üç ay

uzakta kalmak için yarışmaya katılmak ister. Gelin-kayınvalide rekabetinden Neriman galip çıkar ve yarışmaya katılır. Burada hegemonikliğe ilişkin baskı, güç, rekabet ve başarı gibi nitelikler Neriman üzerinden aktarılır. Neriman'ın bir yarışma programı için evden ayrılacak olması; kocası, oğulları, gelini ve torunu için bir bayram havası oluşturmuştur. Cahit, karısının evden ayrılması üzerine yıllar sonra arkadaşlarıyla buluşma imkanına kavuşur. Bu durum kontrolcü yaklaşımların bireyler üzerindeki olumsuz etkisini yansıtmaktadır (1. Sezon, 5. Bölüm). Cinsiyet rolleri açısından dikkat çeken husus, zarar verici hususiyetlerin cinsiyete özgü olmadığı kadın olsun erkek olsun her bireyde bulunabildiği ve muhataplarına zarar verdiği aktarılmaktadır. Dolayısıyla Connell'in (2017, s. 250) 'Toplumdaki bütün kadınlık biçimleri, kadınların erkeklere tümünden tabi kılınması bağlamında inşa edilmektedir. Bu nedenle kadınlar arasında, hegemonik erkeklığın erkekler arasında tuttuğu yeri dolduracak bir kadınlık biçimi yoktur.' şeklindeki ifadesinin en azından toplumumuz için genel geçer bir ifade olmadığını belirtmek gerekir. Neriman, aynı zamanda kadınsı nitelikleriyle de ön plana çıkmaktadır. Yaptığı yemeklerle ev halkının takdirini kazanırken, kendisi de 'çocukları ve eşini doyurarak bundan haz duyan kadın' olarak resmedilmiştir. Diğer yandan ailesi için gereken her türlü fedakarlıktan kaçınmayan, özverili, kucaklayıcı bir anne olarak temsil edilmiştir (Algül, 2008).

Anne babaların çocuklarına karşı tutarlı ve düzenli olarak gösterdikleri davranış kalıpları, onların ruhsal uyumu açısından belirleyici rol oynar (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Ebeveynin çocukları üzerindeki baskı ve kontrolcü tavırları şayet kabul edilebilir sınırlar içerisinde belirlenemezse muhataplarını kendisine bağımlı hale getirir. Ailenin annesi Neriman, çevresindekileri sürekli kontrolünde tutmaktadır. Geceleyin çiftin yatak odasına girip oğlunun üstünü açıp açmadığını kontrol eder, torununa kahvaltı yaptırır, gelinine iğneleyici sözler söyler, oğlunun kıyafetlerine müdahale eder. Bu baskı zamanla muhataplarında alışkanlık haline dönüşebilmektedir. Neriman'ın baskısına alışan Çetin, Ece ve Sinem sabah kahvaltılarını sürekli anneleriyle yaptıkları için, gelmediği bir gün durumun tuhaflığına kendilerini alıştıramazlar. Bu durum şu şekilde dile getirilir (1. Sezon, 2. Bölüm, 11:02-11:30)

Çetin: Hay Allah, hep bir eksik varmış gibi geliyor. Vallahi bir lokma yiyemedim.

Sinem: Ben de, babaannemin müdahalesi olmadan hiçbir şey yapamıyorum.

Ece: Siz de bana iki, üç tane iğneli laf etsenize, rahatlayacağım vallahi.

Evin gelini Ece, demokratik değerleri benimseyen, eğitilmiş, evine bağlı büyüklerine saygılı gibi özellikleriyle öne çıkmaktadır. Yüksek eğitimi olmasına karşın eşi ve çocuğunun bakımı için bir işte çalışmamaktadır. Kadın-erkek ilişkileri konusunda orta yolu tercih eder. Kocasının kefil olduğu borcun ödenmesine yardım olsun diye yeniden çalışmak için yurt dışında çalışmayı bile göze alır, özgeci davranışının hiç kimse tarafından bilinmemesini isteyecek kadar da alçak gönüllüdür. Çünkü bir davranış iyilik ve yardım olarak yapılıyorsa "sağ elin verdiği sol el görmemelidir" anlayışıyla hareket ettiği izlenimi uyandırır (Algül, 2008, Bölüm, 7). Evin büyük oğlu Metin'in nişanlısı Nalan; saf, geç anlayan, çoğu zaman imaları anlayamayan ve bundan dolayı alaya alınan bireydir. Bu bağlamda madun nitelikleri üzerinde barındırdığı görülmekle birlikte hemen herkesin sevgisini kazanan bir karakterdir.

Dizide öne çıkan karakterlerden bir diğeri kapıcı Sıddık'ın karısı Hasıla, Afyon ilinin bir köyünden İstanbul'a gelmesine rağmen kadın sorunlarına son derece duyarlıdır ve bir kadın derneğine üyedir. Kocasına fiziksel şiddet dahil diğer şiddet biçimlerini de uygulayan toksik nitelikler de sergileyen ve kocası üzerinde baskın bir karakter olarak sunulmaktadır (Algül, 2008). Dizinin daha ilk bölümünde kocasını döverek gözünü morartmış, kendisi de onu döverken dengesini kaybetmiş

kafasını kalorifer peteğine çarpmış ve onun da yüzü gözü morluk içindedir. Apartman girişinde Metin ve Çetinle karşılaşırlar ve aralarında şu ilginç diyalog geçer (1. Sezon, 1. Bölüm, 11:22-13:02):

Metin: Sen yeni kapıcı mısın yoksa, yönetici yeni birini alacağız diyordu?

Hasıla: He, o biri ben oluyorum adım Hasıla oluyor. Bir de eli kırılısıca kocam var, onun da adı Sıddık oluyor.

Çetin: Peki bu gözünün moru ne oluyor?

Hasıla: O eli kırılısıcanın son eseri oluyor.

Metin: Bu eli kırılısıca seni tuval olarak kullanıyor herhalde, böyle çok eseri var mı?

Hasıla: Bizim evde aile içi şiddet var ama merak etmeyin. Ben her türlü kadın derneğine üyeyim, aile içi şiddete karşı aslanlar gibi savaşıyorum. Mücadelemiz devam edecek ve bütün erkekleri...

Metin: Bak, bizi erkek gibi görmüyor. Ben sana diyorum biraz kabadayı gibi yürü diye.

Çetin: Gerçekten aile içi şiddet var bunlarda.

Metin: Bu şiddet bize bulaşmadan gidelim haydi.

Şiddet, temelinde güç eşitsizliğine dayanmakta, genelde erkekten kadına yönelik olarak uygulandığı düşünülmektedir. Ancak dizide tam tersine Hasıla, kocası Sıddık'a fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet uygulamaktadır. Bu durum Ecenin dikkatini çeker: *İnsaf Hasıla, haydi elinle neyse de odunla vurma bari adama* (1. Sezon, 2. Bölüm, 13:36-13:44) diyecek noktaya getirir. Ayrıca kocasına şiddet uyguladığı halde, aile içi şiddetle mücadele ettiğini ifade eden Hasıla'nın sözleriyle davranışları arasındaki çelişkiyi gören Ece, bir kadın olarak da bu sözlere katlanamaz. Dizinin 9. bölümüne kadar, Sıddık ya fiziksel şiddete uğrar ya da maruz kaldığı şiddet, kafasındaki yara izleriyle aktarılır. Diğer yandan Hasıla kocasına sürekli "öküz, camış, kuş beyinli, salak, odun, tomruk, kereste" gibi ifadeler kullanarak sözel hakaretlerde bulunmaktadır. Sıddık'ın apartmanın önünden ayrılmasına, kahvede arkadaşlarıyla buluşmasına izin vermeyerek onu kontrol ve baskı altına tutar, başkalarının yanında küçük düşürerek değersizleştirir; kimliğini, kişiliğini zedeler, madunlaştırır (Algül, 2008).

Hasıla, bütün bunları yaparken kendisinin kadın derneğine üye olduğunu ve aile içi şiddete karşı mücadele ettiğini söyler. Bu durum bir feminizm eleştirisini de akla getirir. Feminizm düşüncesi yekpare bir yapıdan müteşekkil değildir. Farklı dönemlerde, farklı dalgalar şeklinde birbirinden ayrılan düşünceler ortaya konulmuştur. Örneğin, Radikal feminizm ile Post modern feminizm birbirinden ayrı görüşleri savunurlar. Ancak feminizm, genelde kadının ezilmişliğini öne çıkarıp bundan erkekleri sorumlu tutan bir anlayışı imler. Böyle bir anlayışı benimseyen Hasıla'ya göre Sıddık, mütemediyen suçludur (1. Sezon, 2. Bölüm, 21:54-22:12):

Hasıla: Gene psikolojik platformda potansiyel aile içi şiddet yanlısı bir öküz statüsüne geçtin

Sıddık: Hasıla, senin gittiğin şu kadın derneklerine ben de gideyim, valla hakaret ederken bile ne kadar entel laflar ediyorsun hayran oluyorum vallahi sana.

Şiddet mağdurunun yaşanan durumu doğal kabul etmesinin gerisinde bireylerin uygulanan güce yüklendiği anlamların farklılığından kaynaklandığı belirtilir. Hearn'e göre hegemonya, hem bazı erkeklerin hem de çok farklı biçimlerde bazı kadınların ataerkil güç ilişkilerini sürdürme rızasını içerir. Güce sahip olma durumuna göre bireyler muhataplarının rızasının oluşturulmasında ve yeniden üretilmesinde baskı oluşturabilmektedir (Hearn, 2004, s. 52-53). Böyle bir yaklaşımla Sıddık, bir taraftan şiddetin mağduru olduğunu, diğer yandan bu şiddete rıza gösterdiğini ifade eder.

Hegemonik ilişkilerin bir niteliği rızaya dayalı olduğundan hegemonik öznenin keyfi davranmasına yol açmakta, baskı, hakaret ve şiddetin artarak sürdürülmesine yol açmaktadır.

Dizide, genel olarak hegemonik erkeklik tavırlarını net bir biçimde ortaya koyan tek karakter üzerinden okumak yerine farklı karakterlerde hegemonikliğin yansımaları sunulmaktadır. Bu bağlamda diziye 13. Bölümde dahil olan Tankurt karakterinin hegemonik erkekliğin alt kümesi olan toksik erkekliğe ait tutum ve davranışları sergilediği görülmektedir. İki kelimesinden birinin *döverim* şeklinde şiddete karşı meyilli olması, bulunduğu ortamdaki diğer insanlar için bir tehdit olarak algılandığı izlenimi seyircilere aktarılmaktadır. Tankurt'un bu durumunun gerisinde yatan nedenler psikanalist perspektiften çocukluğunda yaşadığı tecrübeye dayandırılır (2. Sezon, Bölüm, 3: 26:20-26:50):

Ben üvey baba elinde büyüdüm. Üvey babam beni hep döverdi. Eve geç gelmenin cezası on kemer, sabah erken kalkılacak beş kemer, kemerle vururken de saydırırdı: ah bir baba, ah iki baba, ah üç baba; böyleyken böyle işte.

Bu durum sosyalleşme sürecinde edinilen deneyimlerin, bireylerin ilerleyen yaşlarda sorunların çözümünde kullanıldığını örnekler. Şiddetin kuşaklar arası aktarımını da yansıtan bu durum, şiddet mağdurlarının bir zaman sonra şiddetin failleri olabileceğini de imlemektedir. Tankurt'un başkalarına karşı sürekli kullandığı 'döverim' ifadesinin yanında 'bir baba, iki baba' şeklinde sayması da babasından edindiği ifadeyi aynen kendisinin de sürdürmesi; sosyalleşme sürecinin bireylerin davranış biçimlerini şekillendirici gücünü göstermesi bakımından dikkat çekmektedir.

Suç ortağı erkeklik özellikleri Çetin karakteri üzerinden aktarılmaktadır. Bir yandan erkekle işbirliği yaparken diğer yandan kadın değerlerine karşı duyarlılık göstermektedir. Futbol maçı izlerken diğer erkeklerle birlikte hareket ederken; kadın-erkek becerileri konusunda kadınlardan yana olduğu gösterilmektedir. Cahit'in erkeklerin yemek yapamayacağı gibi kadınların da araba kullanamayacağını ifade etmesi üzerine, Çetin: *Hayatım beni bunlarla aynı kefeye koyma aynı fikirde değilim bunlarla ben* (1. Sezon, 9. Bölüm, 9:45-9:52), diyerek genel cinsiyet algısından farklı bir tavra sahip olduğunu ifade eder. Ancak, karısının kendi kefil olduğu borcun ödenmesine yardım için Rusya'ya gideceğini anladığında ise gitmesine mani olmak ister (1. Sezon, 7. Bölüm, 01:45:40-01:06:05):

Çetin: O, bana yardım olsun diye gitti, Moskova işini buldu, ama ben karımla kızımın ayrı ayrı yerlerde eziyet çekmesine izin veremem, gerekirse ararım Hayrunnisa hanımı iki dakikada öderim şu borcu, ama kimseyi bir yere göndermem.

Metin: Vay, belli etmiyorsun ama sen bayağı maçoymuşsun ya.

Çetin: Ya, gerekirse oluruz be aslan.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, işbirlikçi erkek olarak ifade edilen erkeklik biçimlerinin kimi zaman sınırlarının aşındığı, toplumsal bağlama göre farklılaşan biçimlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla Connell'in çizmiş olduğu sınırların her toplumda ve aynı biçimiyle var olmadığı görülmektedir. Kaldı ki, durumu öğrenen karısı Ece de Çetin'in bu tavrından memnundur. Yani, ailesini, eşini koruyucu bir erkek, temelde kadınların da istedikleri bir erkek biçimi olarak sunulur (Algül, 2008). Yapılan bir araştırmada (Sakallı-Uğurlu vd., 2018) erkek tanımlarına bakıldığında öne çıkan kavramlardan birinin de *koruyucu erkek* olduğu bulunmuştur. Erkekler,

babalık, geçim sağlama, koruyuculuk, fedakârlık ve sorumluluk sahibi olma gibi sıfatlarla öne çıkmaktadır.

Dizinin madun erkek karakteri Hurşit'in her durumda karısını 'evet karıcığım, haklısın karıcığım' şeklinde onaylaması, kendine ait hiçbir fikrinin olmadığı izlenimi, hemcinsleri ve karşı cinsler tarafından alay konusu haline gelmesine ve erkekler arasında ikincil konuma düşmesine sebep olmaktadır. Çünkü onay ve itaat temelde kadınsı değerler olarak kabul edilmektedir. Dizide Connell'in tasnifinde marjinal erkeği apartmanın kapıcısı Sıddık karakteri üzerinden görmek mümkündür. Sıddık'ın, toplumsal statü bakımından çok düşük bir meslek olan kapıcılık yapması, eşi tarafından eleştirilmekte, bu noktada Sıddık; kendisini diğer erkeklerin sınıfından ayrı bir yere konumlamaktadır. Çünkü sınıf temelli eşitsizlik; ırk, etnisite ve yaş gibi diğer erkeklerle eşit olmadığı düşüncesinden hareketle ataerkilden en az pay alan erkeği ifade eder (Sığın & Canatan, 2018, s. 166). Sıddık karakteri aynı zamanda madun erkek olarak da temsil edilmektedir. Çünkü karısının aşâğılamaları bir yana fiziksel, sözel, psikolojik şiddetine de maruz kalmaktadır. Diğer yandan ailenin babası Cahit de bu kategori içinde değerlendirilebilir. Çünkü Cahit ileri yaş grubundadır, zamanını koltuğunda ekran karşısında geçirmekte, önemli durumlar karşısında çoğunlukla *suskun* kalmaktadır.

Dizide melez erkeklik nitelikleri ise Çetin ve Artist karakterleri üzerinden aktarılmaktadır. Çünkü bu tipler hem geleneksel değerlere hem de modern değerlere uygun tavırlar içerisinde temsil edilmektedirler. Dizinin bir diğer karakteri Londra'dan taşınan Alicon ise batı hayranı bir karakter olarak gösterilir. Asıl ismi Alican olmasına karşın nüfus memuru bir harf hatası yapar ama Alicon, daha Avrupalı olduğunu düşündüğü için yanlış şekliyle kalmasını ister. İki kelimesinden biri: 'Avrupa'da yok böyle bir şey,'dir (2. Sezon, 5. Bölüm, 11:52). Dizinin 15. bölümünde Alicon apartman yöneticisi olduğunda yaptığı ilk yaptığı şeylerden biri kapıcılara İngiliz üniformalarını giydirmek olur. Bu durum kapıcılar arasında alay konusu edilir. Kendi kültürüne yabancılaşan bireylerin durumunu ifade etmek için kullanılan mankurtlaşma (Aytmatov, 2001) durumları Alicon üzerinden aktarılmaktadır (Algül, 2008).

Hegemonik Değerler: Kadınsılıktan Uzaklaşma

Toplumlar erkek ve kadın cinsiyetine farklı rol ve anlamlar yükler. Genel olarak kadınların itaatkâr, yumuşak ve annelik gibi niteliklere; erkeklerin ise güç, rekabet, başarı ve sağlık gibi niteliklere sahip olması beklenir. Bu bağlamda hegemonik erkeklik her bakımdan güçlü ve sağlam olmak zorundadır. Courtenay'a göre (2000, s. 1388) erkeklerin riskli fiziksel rahatsızlık ve hastalık durumunda tedaviyi göz ardı etmesi veya reddetmesi dişil özellikleri bünyesinde barındırdığı varsayılan kadınlardan farklı olduklarını göstermenin bir yoludur. Bu davranışlar hem erkeklerin kadınlara üstünlüğünün hem de 'gerçek' erkekler arasındaki statülerinin göstergesi olarak işlev görür. Bu bağlamda bir erkeğin kadınsılaştırmış davranışları yapması onun erkekler arasındaki konumunu zayıflatabilir ve ikincil konuma düşürebilir.

Dizide hegemonik karakterler geleneksel erkeksi değerleri korumak için temelde iki stratejiyi kullanmaktadır: Birincisi baskın heteroseksüel kültürle uyumlu hareket etmek; ikincisi de hegemonik erkeklik değerlerini korumak. Dizide Artist karakteri Şebboy'la evlenmek için anlaşılır fakat evlilik için ekonomik yönden yeterli gelirleri olmadığı için düğün yapamazlar. Şebboy'un kadın patronu destek vermek ister fakat Artist karakteri bunun hegemonik erkeksi değerlere aykırı olduğunu

düşündüğünden kabul etmez. Çünkü ona göre düğünü erkeğin kendisi yapmalıdır, aksi takdirde erkeklığı sorgulanacaktır.

Batı toplumlarında erkekler arasında erkeklik normlarının yalnızlık ve yardım isteme durumlarının incelendiği bir araştırmada (Nordin vd., 2024) benzer bir durumla karşılaşılmıştır. Erkeklik normlarıyla uyumlu olarak erkekler yardım isteme davranışında, hemcinslerinden ve karşı cinsten yardım isteme konusunda oldukça isteksiz davranmaktadırlar. Mahalik ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen Erkeksi Normlara Uyum Envanterinde yer alan erkeklerin toplum tarafından onay görmek için ideal olarak nasıl davranmalarını belirleyen kazanma, duygusal kontrol, risk alma, şiddet, baskınlık, çapkınlık, özgüven, işe öncelik verme, kadınlar üzerinde güç kullanma ve statü kazanma gibi normlara uyum hegemonik erkeklığın de davranış biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerler, sosyalleşme sürecinde edinilir ve yaşam boyu bireyi etkiler. Kadınsılığa işaret eden duygusallık, empati, kırılganlık ve itaat gibi değerlerden uzaklaşma psikolojik ve fizyolojik acıya katlanma idealleştirilebilir. Böyle bir durum da erkeğin yardım isteme eğilimlerini kısıtlamaktadır.

Kadın ve erkek arasında duygularını dile getirme bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Kadınlar duygularını çok rahat bir şekilde ifade edebilirken, erkekler bu konuda oldukça çekingen davranmakta, kimi zaman duygularını hiç ifade edememektedir. Kocasının duygularını ifade etmemesinden rahatsız olan Ece, bu durumdan rahatsızlığını şu sözlerle dile getirir; *Seninle konuşmamız gereken çok önemli bir şey var, senin bir sorunun olduğunu biliyorum ve diyeceğim şu ki evlilik bir ortaklıktır, nasıl neşene ve mutluluğuna beni ortak ediyorsan sorunlarına da ortak etmelisin. Ama sen benimle hiçbir şey paylaşmıyorsun (1. Sezon, 7. Bölüm, 19:35-19:58)*. Bu durum Barutçu'nun, (2015) "eril suskunluk" kavramını akla getirmektedir. Barutçu, sessizlik ve suskunluk arasında bir ayrım yapmıştır. Kadınlar, geleneksel düzende sessizleştirilmişler, erkekler ise sessizleştirilmemiş bazı durumlarda suskunluğu bir strateji, araç olarak kullanmışlardır. Yani, sessizlik başkalarının baskısı sonucu ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirilirken; suskunluk, öznenin bilinçli olarak kullandığı bir strateji olarak görülür. Suskunluğun, eril bir davranış olarak sessizlikten farklı güçlü olan ya da güçlü görünmek isteyen erkeğin bir tavrı olduğu vurgulanmaktadır.

Erkeklik biçimlerinin katı çizgilerle birbirinden ayrılmadığı, karakterlerin yer yer farklı nitelikteki davranışları sergilemesinin mümkün olduğu gösterilmektedir. Dizide toksik erkek Tankurt'un evi olmayan Bir İki Sami Abi'yi evine götürmesi erkeklığın çelişkili yönlerini gösterir. Bir yanda etrafına sürekli 'döverim' diye rahatsız ederken diğer yandan yardımseverlik ve vefa örneğini temsil eder. Bu durum Tankurt karakterini bir yönüyle toksik niteliklerle öne çıkarırken diğer yönüyle kırılganlığını ortaya koyar. Dolmuşta ikili arasında şu diyalog geçer (2. Sezon: 8. Bölüm, 01:04:15-01:04:37):

Tankurt: Sami abi, Tankurt annesinin yanında öyle bebekler gibi davranıyor, gibi laflar olmasın. Delikanlıyı bozar biliyorsun. Sonra dalga geçmeye kalkarlar ben de döverim.

Bir İki Sami: Yok, yok sen rahat ol Tankurt, kimseye bir şey söylemem ben.

Erkeklığın kadınsı değerlerden uzak olması gerektiği anlayışı aslında Atay'ın (2004) ifadesiyle, *erkeklik en çok erkeği ezmektedir*. Bireylerin yakınlarına şefkatini, merhametini, sevgisini göstermesinin bile erkeklik normlarına ters düşeceğinden endişe etmesi; duygularını gizlemesine, olduğundan farklı görünmesine ve daha yaşanılabilir bir hayata ulaşmasına engel olmaktadır.

Erkeklğin farklı kültürel bağlamlara göre değişebileceği, hegemonik nitelikler gösterse de farklı biçimler alabileceği görülmektedir. İsvet’te yapılan bir araştırmada çocuk bakımının giderek erkeksi ideallere dahil edildiği ve erkeklik normlarının geleneksel biçimlerinin değiştiği ortaya konmuştur (Hearn vd., 2012). Eşitlikçi cinsiyet normları yönünde bir değişme olsa da bu değişimin her yerde benzer biçimde değiştiğinden bahsetmek henüz mümkün görünmemektedir. Yapılan bir araştırmada (Connor vd., 2021, s. 14) batı kültürlerindeki genç, orta sınıf, heteroseksüel erkeklerin çağdaş erkeklik normlarını sergilerken bazı geleneksel erkeklik normlarını korudukları vurgulanmıştır. Bu normların korunması ve sürdürülmesinde sadece erkeklerin değil, kadınların da önemli bir payı vardır. Dizide gece saatlerinde evlerine sürekli gelen annesinin gelmesini engellemek için annesinden anahtarı aldıklarında Neriman oğlunu karısıyla birlikte hareket ettiği için *kılıbıklıkla* suçlar (1. Sezon: 2.Bölüm, 5: 04). Bu durumun gerisinde kadınların yaşlanmalarıyla birlikte iktidarı elde etme beklentisinin olduğu ve geleneksel yapının da bu yüzden kadınlar tarafından desteklediği ifade edilir. Kadınlar, denetleyebilecekleri yapıya yaşlılıkları ve evli oğulları sayesinde ulaşabildikleri için onların anneye bağlı kalınmasını sağlamak için sürekli mücadele ederler. Yaşlı kadınların, oğullarının birincil bağını elde etmek için geliniyle oğlu arasındaki romantik ilişkiyi ikincil kılarak kendine bağlamaya çalışmaktadır. Genç kadınlarda ise kayınvalidelerinin denetimini etkisizleştirme isteği vardır (Kandiyoti, 1997, s. 134). Dizide gelin-kayınvalide arasındaki iktidar mücadelesinin galip gelen tarafı ise kayınvalide olarak sunulmuştur.

Kadınsı cinsiyet normlarını sergileyen sosyal eylemlerde bulunmaya çalışan yetişkin veya genç erkekler korkaklıkla, hanım evladı olmakla, ana kuzusu olmakla vb. şekillerde aşağılanarak ikincil erkeklik kategorisine indirgenmeyle karşı karşıya kalırlar. Bu durum daha ziyade erkeklerin kendi aralarında yaşanırken, ataerkil değerleri paylaşan kadınların da kadınsı rolleri yerine getiren erkeklere karşı olumsuz bakış açısı içerisinde oldukları görülmektedir. Neriman, oğlu Çetin’in karısına evde yardım için pirinç ayıkladığını gördüğünde aralarında şu diyalog geçer (2:55-3:57):

Neriman: Ben seni pirinç ayıklasın diye mi doğurdum? Bir anne için felaket, oğlunun gelininin elinde oyuncak olduğunu görmesidir.

Çetin: Tabii, sana göre bir adam pirinç, bulgur ayıklamaz, heey diye nara atar, gider karısını ayıklar değil mi? Siz kadınlar alem insanlarsınız vallahi. Kadın hakları diye ortalığı birbirine katarsınız, ama en çok kadın haklarını siz ihlal edersiniz.

Yukarıdaki ifadeler kadınların cinsiyet algılarına yönelik çelişkili yönünü yansıtmaktadır. Çetin’in bu sözlerini Neriman, gelininin zehirlemesi olarak değerlendirir. Bu çelişkiyle yetişen bireylerin kendileri aile kurduklarında eşleriyle rol paylaşımlarında bir takım sorunların yaşandığı yapılan araştırmaların sonuçlarına da yansımıştır (AAK, 1995).

Modern erkek değerlerini benimsemek, kadınlara ilişkin cinsiyet normlarının da kabul edilmesi anlamına geldiğinden; meydana gelecek şiddet durumlarının azalmasına da katkıda bulunacağı ifade edilmiştir (Çağırkan, 2023). Dizinin 8. Bölümünde evin kadınları ve erkekleri arasında küslük yaşanır. Birbirlerine karşı sözel şiddetin uygulandığı görülür. Yaşanan bu olumsuz durumdan evin çocuğu Sinem ve arkadaşı Berke de etkilenir. Geceyi ayrı geğerren kadın ve erkekler sabah Sinem’in okula gidiş saatinde kapı önünde karşılaşırlar. Bu esnada Berke gelir ve aralarında şu diyalog geçer (1. Sezon, 8. Bölüm, 01:07:40-01:08:10):

Berke: Sinem, dün gece bir yerde okudum, ailesinde huzursuzluk olan çocukların anlama kapasiteleri düşüyormuş. Sanırım sen bu yıl sınıfta kalacaksın.

Sinem: Ben de senden bir ricada bulunacaktım. Ben bu gece sizde kalabilir miyim? Bu evdeki büyükler kendi anlamsız inatlarından çocuklarıyla ilgilenecek vakit bulamıyorlar.

Bu sözler üzerine aile bireyleri yaptıkları yanlışın farkına varırlar ve kendi aralarındaki küslüğü sonlandırır. Aile demek, sadece çiftlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir yapı değil, çocuklar, diğer aile büyükleri ve akrabaları içine alan geniş bir yapıyı temsil eder. Aile içinde yaşanan tatsız olayların yaşanması çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Küçük yaşlarda edinilen bu olumsuz tecrübelerin etkisini yok etmek oldukça zor olmaktadır. Çünkü Sosyal Öğrenme kuramına göre çocuklar anne-babalarını model olarak onların davranışlarını model alır, taklit eder, pekiştirir ve davranış kalıbı olarak yerleşik hale getirir (Bandura, 1973). Kuşaklararası aktarım teorisi de, bireylerin çocukluğunda olumsuz davranışları birtakım gereksinimlerini karşılamak kullandıkları ve gereksinimlerini karşıladığını gördüklerinde, aynı davranış biçimi sürdürdüklerini ileri sürer (Kurst-Swanger & Petcosky, 2003). Straus (Straus, 1980) yaptığı araştırmada çocukluğunda istismara maruz kalan yetişkinlerin bunu kendi çocuklarına da yansıtacağını belirtir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, çocukluğunda şiddet olaylarına şahit olan çocukların, olmayanlara göre büyüdüklerinde daha fazla şiddete maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Bayer, 2019). Aile Araştırma Kurumunun yaptığı araştırmada erkeklerin %78,66'sının, kadınların ise %63,86'sının çocukluklarında anne-babalarından şiddet gördükleri ifade edilmiştir (AAK, 1995). Şiddet gören bireylerin de eşleri ve çocuklarına şiddet uyguladığı, olumsuz davranışların kuşaklararası döngüyle sürdürdüğü birçok araştırmada vurgulanmıştır (Doğanavşargil & Vahip, 2007; Hemenway vd., 1994; Riggs vd., 2000).

Erkeğin Geçim Sağlama Sorunu

Erkeğin bir inşa süreci olduğu, hayatın her döneminde bunun ispatlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu inşa süreçlerinden biri de erkeğin gelir getiren bir işe/mesleğe sahip olmasıdır (Selek, 2014). Çünkü geleneksel aile yapısı içerisinde erkek gelir getiren, evin geçimini sağlayan yegane kişi olarak belirlenmiştir. Ancak kadının eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte iş hayatına girmeleri erkeklerin çalışma yaşamındaki hakimiyetlerinin kırılmalarına yol açmaktadır (Bayer, 2020, 41). Erkeklerin geçim sağlayıcı konumlarının aşınması geleneksel algının değişimine yol açmıştır. Ataerkil kodların engellemelerine rağmen liberal anlayışın katkısıyla kadınlar, hayatın farklı fırsatlarını keşfetme imkanı yakalamışlardır.

Erkeğin görünümünden biri de babalıktır. Baba, himayesinde bulunanların beslenmesi, korunması ve çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayan kişidir. Ece, sabah kocasını uyandırmak için çabalarken; Çetin, *Bak hayatım sabah oldu. Bütün canlılar rızıklarının peşine düştüler. Sen de aileni geçindirmek için bir an önce işe gitmelisin. Yuvayı dişi kuş yapar ama faturaları erkek kuş öder (1. Sezon, 3. Bölüm, 16:22-16:35)* diyerek aslında toplumda geçim yükünün erkeğe ait olduğunu hatırlatır. Diğer yandan rızık sabah erken saatte dağıtıldığı inancına da vurgu yapılır. Dizide evin oğlu Çetinin işini kaybetmesi önemli bir erkeklik krizi olarak resmedilmiştir. Çetin işini kaybettiği ve evin ihtiyaçlarını karşılayamadığı için içine kapanmış, çevresiyle iletişimi kesmiş, alkol almış; eşine, çocuğuna ve ailesine karşı derin mahcubiyet içerisinde girmiştir. Eşi yükseköğrenim mezunu olup yeniden çalışıp evin geçimine katkı sağlamayı istemesini ise kendi erkekliğinin sorgulanması olarak değerlendirerek yetersizlik duygusu yaşamıştır. İşsiz kaldığı ve ailesinin geçimini sağlayamayacağını, dolayısıyla ailesinin yüzüne bakamayacağını düşünen Çetin birkaç kez intihar denemesinde bile bulunmaktan çekinmez (3. Sezon, 3. Bölüm, 01:13:49-01:18:02).

Bu durum, erkeklik sürecinin temel yapısından biri olan ekonomik özerliğin erkek için yaşamakla eş değer olduğunu göstermektedir. Erkeklerin geçim sağlayıcı yükü bu şekilde yüceltmelerinin gerisinde ulaşacakları ayrıcalıklı konumun yer aldığı ifade edilir (Sancar, 2011). Aynı zamanda kadınların geçim sağlayıcı erkek modelinin sürdürülmesinde katkılarının olduğu belirtilmiştir. Yapılan bir araştırmada ücretli bir işte çalışsa da kadınların ideal bir erkekten öncelikle, bir iş sahibi olması ve evi geçindirmesini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışan kadınların kendi kazandıkları geliri ek, erkeğin kazancını ise temel gelir olarak değerlendikleri ifade edilmiştir. Araştırmaya göre bu durum, kadınlar tarafından istenen ve yaygın görülen bir davranıştır (Yavuz, 2015, s. 120). Gelir konusundaki bu ayrımın temelinde ev geçimi ve nafaka teminini erkeğin sorumluluğuna aktaran dini söylemin yanında sosyo-kültürel faktörlerin de etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Özerk Alanlarda Güçlü Olma İsteği

Erkek özerkliği idealinin, özellikle kadınlara ve kadınlığa karşıt olarak tanımlanan geleneksel erkeksi olarak kodlanmış idealler kümesinin bir parçası olarak, cinsiyete dayalı hiyerarşileri ve erkek egemenliğini yeniden üretmeye devam etme biçimini de dikkate almak kritik öneme sahiptir. Sosyal gerçeklik, bireylerin kendilerinin dışında diğerleriyle etkileşimlerinin sonucu ortaya çıkar. Bu bakımdan insan kendi sosyal gerçekliğini kurarken gündelik yaşam deneyimleri ve etkileşimleriyle bunu sürekli hale getirir. Sosyal dünyayı meydana getiren ve ona anlamını yükleyen yine insandır. İnsanın toplumsal bir varlık oluşu, gündelik yaşamın içine dâhil olmayı, diğer insanlarla etkileşime girmeyi ve eylemde bulunmayı; ötekinin varlığını zorunlu kılmaktadır (Esgin, 2012, s. 97). Dizide dolmuş durağının çay ocağı; genellikle homososyal bir mekân olarak erkeklerin bir araya geldiği, gündelik erkek muhabbetinin döndüğü yerdir. Aile, iş, evlilik, aşk, ekonomi gibi kadınların duymaması gereken konular daha çok burada konuşulur. Bu bakımdan erkeklerin özerkliğinin sağlandığı mekân olarak işlev görür.

Dizide, evde yaşanan her kriz durumunda erkeklerin burada bir araya gelmeleri ve özerk bir alan olarak burayı kullanmalarının aslında geleneksel erkekliği devam ettirme çabalarının bir sonucu olarak görmek mümkündür. Tanımlara bakıldığında erkekliğin cesaret, güç, saldırganlık, rekabet ve özerklik gibi değerleri öncelediği görülmektedir. Korku, temel insani bir duygu olmasına karşın güçlü görünme isteği, erkekleri kimi zaman olduklarından farklı gösterme çabasına sevk etmektedir. Bu bağlamda güçlü olma, erkekliğin idealize edilmiş bir özelliği, ulaşılması gereken bir değer olarak kodlanmış ve cinsiyet eşitsizliklerini üreten, meşrulaştıran ve sürdüren hegemonik erkeklik fikriyle de örtüşmektedir (Elliott vd., 2022, 573).

Diğer yandan erkeklerin özerklik değerine ulaşma isteği yeni karşılaşılan bir durum değildir. Geleneksel erkekliğin tanımlanmasında sıkça kullanılmasına karşın günümüzde de devam eden bir eğilimi olduğu vurgulanmaktadır (Rossetto & Tollison, 2017, s. 70). Aslında özerklik, öz yeterlilik, otokontrol her bireyin sahip olması gereken kimlik ve kişiliğinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak burada dikkat çekici husus, erkeklerin bu durumu yaşamsal konularda bile başkalarının müdahalesini kimlik krizine dönüştürmesidir. Creighto ve Oliffe (2010, 412) bu durumun özellikle sağlık üzerine yapılan araştırmalarda, erkeklerin yardım isteme davranışından uzaklaşmalarını örnek göstererek erkeklerin kendi sağlıkları, hastalıkları veya yaralanma durumlarında tedavi olup iyileşmeleriyle ilgilenmek yerine; güçlü, özerk ve kendi kendine yeten birey olma konusunda ısrarcı

oldukları ve tedavi olmaya karşı ciddi endişeler taşıdıkları iddia edilmektedir. Bu durumda erkeklerin erken sağlık önlemlerine ulaşmalarını zorlaştırmakta ve sağlıklı yaşam sürelerini etkilemektedir. Kendi bedensel özerkliklerini kısıtlayıcı durumların ise erkekliklerini zedeleyici bir durum olarak değerlendirilmektedirler.

Bireylerarası İlişkilerde Başarı

Dizide yer alan erkeklerin tamamı için kadınlarla ilişki kurma potansiyeli, başarılı erkeksi kimlikleri anlamlandırmada merkezi bir konumdadır. Dizinin merkezinde yer alan Turuncu ailesinin bireyleri kadınlarla ilişkilerinde geleneksel kodları barındıran davranışlarda bulunsalar da nihayetinde bir yolunu bulup onların istediği biçimde davranırlar. Dizinin aşık şoför karakteri Artist bir türlü sevdiği, beğendiği kadına duygularını açıklayamaz. Bu durum seyircilere bir başarısızlık göstergesi olarak aktarılmaktadır. Dizinin platonik aşığı Mecnun ise bir kadınla ilişki kurmanın sosyal kabul getireceğini düşündüğünden, görüp tanışmadığı, karşılaşmadığı “Leyla”sıyla yazışmakta, mektuplar almakta ve ona türküler söylemektedir. Dizinin 3. Bölümünde Leylasıyla karşılaştığını anlatmaya çalışan Mecnun’a arkadaşları kendisinin rüya gördüğünü ifade ederek, olmayan birisi üzerinden olaylar anlatmasına tahammül edememektedirler. 7. Bölümde Mecnun’un iş arkadaşları hayali birine tutkun olduğunu bildikleri için Leyla’nın ağzından mektuplar yazmaktadırlar ve başarısız erkek olarak görmekte dirler. Bu durum erkeklerde cinsiyet istikrarsızlığı meydana getirir (Parent & Cooper, 2020). Çünkü geleneksel algıda erkeklik kazanılması ve korunması gereken ve her an kaybedebileceğinden endişe duyulan bir sosyal statü olarak değerlendirildiği için sürekli cinsiyetlerini kanıtlama ihtiyacı hissederler.

Dizinin toksik erkek karakterini temsil eden ve maço tavırlarıyla öne çıkarılan Tankurt ise kendisine yaklaşan, temas eden, sevgi sözleri söyleyen bir kadına rastladığında yine başarısız kabul edilmemek için kırmızıçizgilerinden taviz vermektedir. Dizinin erkeklik kategorisinde en zayıf halkayı temsil eden madun erkeği Hurşit’in ise ismi bile çok az geçmekte, karısına sürekli “evet karıcığım, emredersin karıcığım” şeklindeki hitapları apartmanın kapıcıları tarafından alay konusu haline getirilmektedir. Burada aslında bizim toplum yapımızla uyumlu olmadığı düşünülen erkeklik tipi Hurşit karakteri üzerinden eleştirilmektedir. Üzerinde hiç düşünmeden sürekli onaylayan, itaat eden ve yürüyüş sahnelerinde karısının gerisinden yürüyüp onu takip eden bir karakter olarak sunulur (Algül, 2008). Anadolu’da genellikle kadınlar erkeklerden birkaç adım geride yürürken burada Hurşit karısını karakteri geriden takip ederek genel erkeklik rollerinin dışında hareket eder. Aslında kadınlar, karşılarında ne istediğini bilen, duygularını ve düşüncelerini bağımsız bir şekilde ifade edebilen, yeri geldiğinde kendi duruşunu sergileyebilen erkekler olmasını isterler. Erkeğin tabi olması, her iki cinsiyetin de aslında istemediği ve beklemediği bir durum olarak resmedilir (2. Sezon, 1. Bölüm, 16:23-18:225). Erkekliğin katı sınırları olmadığı, duruma ve ortama bağlı olarak farklı nitelikler sergileyebilecekleri dizinin erkeklerinin temel niteliklerinden biri olarak sunulmaktadır. Madun erkek olarak sunulan diğer karakter Sıddık, karısının hamile olduğunu duyduğunda zeybek oynar (1. Sezon, 7. Bölüm, 1:7:19-1:8:04). Zeybek dansının koreografilerinde kahramanlık, zafer ve başarı gibi nitelikleri sembolize ettiği göz önüne alındığında (Çetin, 2022, s. 88) baba olmanın bir erkek için geçmesi gereken aşamalardan birini başarıyla yerine getirmesinden kaynaklı bir zafer duygusunun yansması olarak görülebilir.

Dizide başarılı bir ilişki, eşyle/nişanlısıyla/partneriyle uyumlu ve saygın bir ilişki kurmak biçimde aktarılır. Ailenin annesi Neriman’ın oğlunun üstünü açıp-açmadığını kontrol etmek için yatak odasına girmesini de kadın erkek ilişkilerinde uyum ve saygınlığın cinsellikten öte bir değer olduğu

biçiminde okumak mümkündür. Ailenin ikinci gelin adayı Nalan'ın sürekli biçimde geç anlaması, yanlış anlaması, söylenmemesi gerekeni açıkça söylemesi gibi nitelikleri olmasına rağmen hem evin büyük oğlu Metin hem de diğer üyeleri tarafından sevimli bulunması temelinde iyi insan olmak; uyum, birliktelik ve nezaket gibi değerleri ön plana çıkarmaktadır. Kadınlar açısından erkeklik, bu bağlamda inisiyatif almak, romantik ilişkilerde ustalaşmak gibi basmakalıp normların yerine iletişime açık, nazik, anlayışlı olmak gibi değerlere sahip olan erkeğin başarılı olduğunu ortaya koyar. Bu noktada beyefendi kavramı öne çıkar; sosyal zarafete sahip ve bunun sonucunda özellikle kadınlarla ve etkileşimde bulunduğu kişilerle başarılı ilişkiler yaşayan bir erkeği tasvir etmek için dizide sıklıkla işlenen ideal erkeklik değeri olarak işlenmektedir.

Gündelik Yaşamda Din ve Maneviyat

Tarih boyunca dini inançlar, bireylere varoluşsal sorulara cevaplar sağlamış, sosyal normları etkilemiş ve bir topluluk ve amaç duygusu geliştirmiştir. Bu nedenle, din sadece kişisel ve toplumsal bir rehber olarak değil, aynı zamanda insan yaşamının birçok yönünü etkileyen güçlü bir kurum olarak işlev görmüştür. Din, gelenek-göreneklere ve değerlere etkilediği gibi gündelik hayatı da etkileyerek kültürel kimliği şekillendirir (Kamraju, 2024, s.68). Buna bağlı olarak da insanların farklı olgu, değer ve inançlara karşı yaklaşımlarına göre dindarlıkları da değişmektedir (Akkuş & Uçar, 2018, s. 119). İnanma ve bağlanma derecesini gösteren dindarlığın ifade ediliş biçimleri de farklılık göstermektedir (Kirman, 2004, s. 62). Bu farklılıklar toplumlar arasında olduğu gibi bireyler arasında da ortaya çıkmaktadır (Taş, 2005, s. 46). Her birey kadın ve erkek olarak dünyaya gelir ve sahip oldukları cinsiyetleri onların dünyayı anlama, algılama, düşünce ve değerleri oluşturmalarında etkili olduğu ifade edilir. Dinin anlaşılması ve yaşanması da cinsiyete göre farklılıklar sergilenmektedir. Okumuş'a göre kadının dini yaşamını dile getiren *kadın dindarlığı*, kadının kimliğine ve toplumsal konumuna göre şekillenmektedir (Okumuş, 2020, s. 135). Dindarlığı bir inanca bağlanma olarak göz önünde alındığında kadınların erkeklere göre bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre, hem batı toplumlarında kiliseye üyelik, dini ayin ve törenlere katılım, bağlılık gibi hususlarda; hem de toplumumuzda da ibadetler, dini uygulamalar ve bağlılık gibi hususlarda erkeklerden daha yüksek oranda dindarlık düzeylerine sahip oldukları ifade edilmektedir (N. Akyüz, 2002; Çelik, 2002; Norris & Inglehart, 2004; Voas & Doebler, 2011).

Din ve dindarlığın en belirgin yönlerinden birisi ramazan ayı ve oruç ibadetidir. Farz olan ramazan orucu sağlığı yerinde olan her bireye farz kılınmış bir ibadettir. Oruç tutmayan/tutmak istemeyen kişiler toplumsal tepkiler nedeniyle kimi zaman sağlıkları elvermediğinden oruç tutamadıklarını ifade ederler. Cinsiyet ve dindarlık ilişkisinde kadınların ibadetleri yerine getirmede daha hassas davrandıkları literatürle uyumlu olarak bu dizide de ele alınmıştır. Bu durum dizinin 2. Sezon, 4. Bölümünde işlenen konular arasındadır. Ramazan ayında oruç tutamayan Cahit ve Metin geceleyin kalkarlar ve buzdolabından dolma yemeye başlarlar. Neriman: *Ben o dolmaları sahur için yaptım, hem bin tane bahane uyduruyorsunuz oruç tutmamak için, oruç tutmayana sahur da yok*, (2. Sezon, 4. Bölüm, 21:40-22:30) sözleriyle sahur yemeğinin oruçla birlikte anlam kazandığı ifade edilir. Neriman'ın bu davranışı oruç ibadetine karşı izleyenlerde duyarlılık oluşturması bakımında dikkat çekmektedir. Oruç tutamamasını midesinin ağrıdığı, ülseri olduğu için tutamadığını söyleyen kocasına Neriman: *Ramazan bitsin bir şeyciğin kalmaz* (2. Sezon, 4. Bölüm, 43:07) diyerek aslında tutmak istemediği halde sağlık sorunlarını bahane ederek oruç tutulmamasını eleştirir.

Diğer zamanlardan farklı olarak oruç tutulduğu için toplumumuz Ramazan ayına farklı bir anlam yükler. Bu durum dizide sofrada bulunan bu aya özgü pide, hurma gibi yiyeceklerle vurgulanır. Oruç ibadeti, bireylerin sabır, empati, yardımseverlik, tevazu ve kardeşlik gibi duyguları geliştirir. Oruç sayesinde bireyler yardıma muhtaç olanlarla daha kolay empati kurarlar. Oruçlu olmak aynı zamanda kötü söz ve fiillerden uzaklaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu durum dizide; “...tövbe tövbe, oruçlu ağızımla bak bana neler söylettiriyor, (2. Sezon, 4. Bölüm, 29:25) sözleriyle oruçlu olmanın insan davranışı üzerindeki etkisi vurgulanır.

Dinin toplumsal hayattaki tezahürlerinden biri olan iftar geleneği, sadece oruç açmanın değil, dayanışmanın, ikram etmenin, birlikteliğin, misafirperverliğin, yardımlaşmanın ve daha birçok toplumsal değerlerin davranış haline dönüştüğü mecradır. Bu bakımdan iftar sofraları sınıf ayrımı gözetmeksizin insanları bir araya getiren dini ritüellerden biri olarak değerlendirilir. Turuncu ailesi bir iftar programı ayarlar. Apartmanda oturan ve üst kattan çiçekleri sularken su döken, sofraya örtüsü çırpan, apartman yönetici değişimi için çabalayan ve sürekli kendisini rahatsız eden komşuları Alicon, Melahat hanım ve kocası Hurşit'i de davet etmiştir. Neriman, kendisine hem apartmanda kötü davranan hem de yönetici seçiminde rakip olanların çağırılmasından rahatsız olur. Bu durum üzerine; Çetin: “Yapma ya anne, bu bir sevap meselesi, yani kavga, gürültü, küslük olmaz ki Ramazan'da (2. Sezon, 4. Bölüm, 42:40-42:50), diyerek ramazan ayının insanları birleştirici fonksiyonuna işaret eder. Diğer yandan iftar yapılan mekan ve yemek masası birliğin ve duygudaşlığın somut biçimi olarak sunulur. Toplumumuzda da çokça rastlanılan bir durum; düğün, bayram ve cenaze gibi belli zamanlarda insanların bir araya gelir, küslük ve kırgınlıklar bir kenara bırakılır.

Ülkemizde oruç genellikle ezanların okunmasıyla, dualarla birlikte iftar edilir. Bunun içinde top atışı yapılır, minare ışıklandırılır veya günümüzde televizyonlarda iftar zamanının geldiği ekranda gösterilir. Ancak artan şehirleşmeyle birlikte ezanların duyulamayacağı durumlarda minarelerin ışıklandırılması, Ramazan ayına ayrı bir coşku kazandırmakta; aynı zamanda geleneksel dini yaşayışa atıfta bulunmaktadır. Bu durum dizide şu şekilde ele alınmaktadır (2. Sezon, 4. Bölüm, 43:10-43:48):

Neriman: Oğlum, bak bakayım minarenin ışıkları yanmış mı?

Garson: Tamamdır efendim, İstanbul için iftar vakti geldi, televizyon şimdi söyledi.

Neriman: Ben televizyona inanmam, sen git camiye bak bakayım, ışıkları yanmış mı?

Garson: Efendim, tamamdır, minarelerin ışıkları yandı.

Neriman: Afiyet olsun, Allah kabul etsin.

Dizinin 4. Bölümünde Neriman, gelinin arkadaşıyla sohbet ederken Neyzen isimli “ahretliğin”den, onunla piknik yapmaya gittiklerinden ve iyi birisi olduğundan bahseder (1.Sezon, 4. Bölüm, 14:10-14-20). Toplumsal yapıyı düzenleyici sistemlerden biri olan akrabalık biriyle aynı soydan olan kimseyi ifade etmektedir (Akyüz, 1989, s. 285). Kan yoluyla akrabalık, evlilik yoluyla akrabalık ve bir de tasavvuri akrabalık şeklinde üç başlıkta incelenir (Özarslan & Karataş, 2015, s. 259). Tasavvuri/sanal akrabalık, gerçek akraba olmayan kişilerle kurulan yakınlıktır ve bu sayede bireyler ayrı bir destek ve güç elde ederler (Tezcan, 2019, s. 117). Ahret kardeşliği de bunlardan biridir. Genellikle orta yaş ve üzeri kadınların gerçekleştirdiği dini görevler ve öte dünyaya yönelik ilişkilere dayalı akrabalık şekli olarak tanımlanır. Hayattayken manevi destek ve birisi öldüğünde diğerinin onun adına dini vecibeleri yerine getirme ilişkisine dayanır (Maden, 1990, s. 102). Ahretlik sadece manevi bir kardeşlik değil, aslında dünyevi sorunlarda da başvuru kaynaklarından biri olarak değerlendirilir. Neriman, her ne kadar hegemonik nitelikler sergilemiş olsa da özgeci bir anne rolünü

elinden bırakmaz. Geline haciz geleceğini duyduğu anda gelininin borcunu ödemek için ilk olarak ahretliğinden yardım ister, ahretliği ona gereken maddi yardımı yapacağını söyleyerek sorunu çözer (2. Sezon, 6. Bölüm, 01:04:15-01:04:45).

Hurafe sözlükte; dinin aslında olmadığı halde sonradan oluşturulmuş, gerçek hayatla ilgisi bulunmayan inanç ve uygulamalar, efsane, hikaye gibi şeylerdir (TDK, 2025). İyilik ve kötülük getirebileceğine inanılan güçler için kullanılır; sihir, büyü ve fal gibi objelerle ilgili inançları niteler (Yel, 1998, s. 381). İnsanın psikolojik durumu, inanç boşluğu, geleceği ve bilinmeyen merak arzusu gibi hususlar büyüsel eylemlerin yapılmasında etkindir (Sipahi, 2006, s. 78). İslam dinince sihir, büyü gibi dinin ruhuna uygun olmayan ve toplum hayatını sarsan uygulamalar yasaklanmıştır (Ateş, 1995). Yasak olduğu bilirse de çaresiz durumda kaldıklarında insanlar bu tür uygulamalara başvurabilmektedirler. Hurafe, batıl inançlar, fal ve büyüün insan hayatını ne derece olumsuz etkileyeceği dizinin 1. Sezon 2. Bölümünde ele alınan diğer bir konudur. Cahit'in hastalanır ama doktora gitmeyi bir türlü kabul etmez. Bunun üzerine çare aramaya başlayan Neriman çözümü bir üfürükçüde bulur. Üfürükçünün iksirinden içen ev halkı hastanelik olur. Bu durumun sorumlusu olarak gelinini gösteren Neriman şu sözlerle kendini savunur: *Dedim ki kızım fala, büyüye inanılmaz böyle şeyler yanlış şeyler dedim, tutturdu yaptırırım diye. Ne yapayım ben de kırılmasın kızcağız dedim. Bir kere de onun dediği olsun dedim, yaptırdım büyüü* (1. Sezon, 2. Bölüm, 01.05:28).

Burada birçok husus dikkat çekmektedir. Birincisi, iksir getiren kadın, mütebedeyin bir görüntü içerisinde sunulur. İnanırcılığı artırmak için dinin referanslarını (okumak, üflemek gibi) kullanmakta sakınca görmez. Batı geleneğinin İslam'ı geri bıraktıracı ve örtünmenin de kadınların ilerlemesini engelleyici biçiminde ön yargısının sürdürüldüğü görülmektedir. Büyüsel uygulamalara diğer modern kadınlar da iştirak etmesine karşın büyücü kadının örtü, para, kandırma gibi olumsuz niteliklerle sunulması dindar kadınlara farklı bakıldığını göstermektedir. İkincisi, eğitilmiş bir kadın olmasına rağmen başta karşı çıkmış olsa da Ece'nin de bu eyleme rıza göstermesidir. Hâlbuki aldığı eğitimin bir gereği olarak bireylerin bu türden eylemler karşısında bilimden yana tavır sergilemesi, etrafındakilere yön vermesi beklenir. Üçüncüsü ve ele alınan konu açısından önemlisi, büyüsel eylemleri yapanların kadın kimliğine sahip olmalarıdır. Dizinin erkek karakterlerinden Metin ve Çetin babaları için tıp doktorunu eve getirmek için uğraşarak gösterilirken, kadınların büyüsel uygulamalara yöneldikleri gösterilerek kadınların büyüsel eylemlere daha yatkın olduğu izlenimi uyandırılır. Dizide sıklıkla fal bakma sahnelerinde hep kadınlar vardır. Hasıla'yı; Ece ve Neriman'ın kahve fallarına bakarken gösterilir (Algül, 2008, 1. Sezon, 2. Bölüm).

Dizide komşuluk, kul hakkı, giyim kuşam ve adap gibi konular ele alınmaktadır. Dizinin ilk bölümünde Metin eve evleneceği bir kız adayı tanıştırmaya getirir. Getirdiği kızın, aile büyüklerinin karşısında bacak üstüne atarak oturması, toplumun genel değerlerine ve aileye uymayacak tarzda giyinmesi Neriman tarafından eleştirilir (1. Sezon, 1. Bölüm, 30:02-30:20). Toplumsal yapı ile bireyler arasında karşılıklı ilişki vardır. Bir yandan bireyler yapıyı oluşturan unsurları meydana getirirken diğer yandan toplumsal yapı bireylerin davranışlarında ve tavır alışlarında etkilidir. Birlikte yaşamının belli kuralları olduğu, bu kurallara uymamaktan kaynaklı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle apartmanlarda üst kattan halı, sofrayı çırpılması sıklıkla rastlanan olumsuz davranışlar arasındadır. Dizide bu durum Neriman'ın ağzından şu şekilde eleştirilir: *Aşağıda da insanların yaşadığını unutmamak lazım* (2. Sezon, 15. Bölüm, 6:54-7:18). Birlikte yaşamak, farklı kültür yapısına sahip olanların ortak değerleri paylaşması ile mümkündür.

Sonuç

Yaşanan değişim süreci karşısında toplumların yapısında, kültürel değerlerinde bir farklılaşmaya gidildiği; bu değişimin cinsiyet algılarına da yansıdığı görülmüştür. Geleneksel kadın ve erkeklik yerine farklı kadın ve erkekliklerden bahsedilmektedir. Bu bakımdan cinsiyete ilişkin tanımlamaların yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Erkekliğin çeşitli kategorilerde ele alındığı çalışmalar bulunmakla birlikte tanımlamaların ve sınıflandırmaların süreç içinde değiştiği görülmektedir. Erkekliği tanımlayıcı bir çerçeve olarak kullanılan hegemonik erkeklik, her yerde geçerli olacak biçimde somutlaştırılmayan ve müstakil biçimde elde edilemeyen bir şey olarak değerlendirilir.

Araştırma sonucuna göre incelenen dizide erkeklik temsillerinin sert çizgilerle ayrılmadığı, bazen birbirine geçen melez/mozaik erkekliklerin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla batılı erkek sınıflamasının bizim toplumumuzdaki erkeklik temsilleriyle tam olarak örtüşmediği görülmüştür. Erkekler içinde buldukları duruma göre farklı erkeklik niteliklerini sergileyebilmektedirler. Erkeklik bir inşa süreci olduğundan sürekli biçimde ispatı gerektirmektedir. Dizide yer alan erkek karakterlerdeki erkeksiliği kaybetme endişesi ana kuzusu olmaktan korkma, sesini yükseltme, yürüyüşünü değiştirme gibi davranışlarla giderilmeye çalışılmıştır.

Güçlü, rekabetçi ve sağlamlık gibi erkekliği niteleyen unsurların farklı yoğunlukta kadınlarda da bulunduğu görülmüştür. Bu niteliklerin bir güç dengesi bakımından muhataplarına yansıtma durumları da bağlamsal olarak değişmektedir. Özellikle yaşlılık ve erkek çocuklarının evlilikleriyle birlikte kadınlar güç ve otorite kazanmakta, iktidardan pay almaktadırlar. Bu iktidarı ise daha çok oğullarının eşleri, yani gelinleri üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmaktadırlar. Diğer yandan dizide yer alan kadın karakterlerin, eğitilmiş, kültürlü, ayakları yere basan modern kadını yansıtır biçimde sunulduğu görülmüştür.

Dizide geleneksel toplum yapısı içerisinde var olan erkeksi söylemin çoğu zaman tersten bakışla ironikleştirilerek eleştirilmiştir. Kimi zaman da doğrudan vurgularla zarar verici olarak nitelen erkeklik/kadınlık anlayışının gündelik yaşamı ne denli zorlaştırdığı örnek olaylar üzerinden işlenmiştir. Kadınların erkeklere fiziksel şiddet uygulamasının toplumsal alanda görünürlüğü yok denecek kadar azdır. Ancak dizide kocasına sürekli fiziksel şiddet uygulayan bir karakterin olması, şiddetin olumsuz sonuçlarını gözler önüne sermek ve erkek şiddetine dikkat çekmek için yapıldığını düşündürmektedir. Mevcut erkeklik söyleminin korunmasında ataerkil kodların önemi inkar edilemez. Tarihsel süreçten gelen alışkanlıklar, davranış kalıpları, söylemler, kalıp yargılar kuşaklararası aktarımla yeni gelen kuşaklara aktarılmaktadır.

Medya, bu değerlerin aktarılmasında çok önemli işlevler görmektedir. Sistemin cinsiyete ve dine ilişkin bakış açısı televizyonlar aracılığıyla kitlelere ulaştırılır. Aile içinde özellikle sosyalleşme sürecinde cinsiyet değerlerinin sağlıklı aktarılması gelecek kuşakların cinsiyete bakışını etkilemektedir. Çocuk, en başta aile içinde anne-babasını rol model olarak alır, onların değer verdiği hususları benimser, taklit eder ve nihayetinde davranışa dönüştürür. Dizide bu durum evin çocuk karakteri üzerinden aktarılır, anne babasından gördüğü davranışları kimi zaman onaylar, kimi zaman da eleştirir. Bireyin yakın çevresi, okul, dini değerler, sosyal hayatta gördüğü örnekler ve özellikle medyada yer alan cinsiyet temsilleri bireyin anlam dünyasını oluşturmaktadır. Tortulaşan bu cinsiyet algılarının değişimi uzun zaman almaktadır.

Din, insan davranışlarını belirleyici, yön verici ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı yönleriyle öne çıkmaktadır. Dizide oruç ibadeti, iftar, ramazan sofrası gibi sembollerle toplumdaki din algısı anlatılmıştır. Aile değerlerine yapılan vurgular, sadakat, vefa, incelik, sabır gibi unsurların insanlar arası ilişkilere katkıları ele alınmaktadır. Dinin aslında bulunmayan hurafelerin birey ve toplum hayatına verdiği zararlar ele alınmıştır.

Sonuç itibarıyla, incelemeye alına dizi bir aile dizisidir ve izler kitle tüm toplum kesimlerine hitap etmektedir. Dizide ele alınan kadın-erkek ilişkilerinde temel motivasyonun ‘her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır’ özdeyişi olduğu izlenimi verilmektedir. Cinsiyet eşitliği, kadının çalışması, kadın bedeni, ev hanımlığı, karı-koca ilişkileri gibi gelecek kuşakları da derinden etkileyen konuların güldürü unsuruyla harmanlanarak ele alınması şiddet başta olmak üzere cinsiyetçi anlayışın değişimine de önemli katkılar sunacaktır. Sağlıklı toplum idealine ulaşmak ancak cinslerin birbirlerini anlamaya çalışmalarıyla mümkündür. Bu sonuçlara ilave olarak şu önerilerde bulunulabilir:

-Batı toplumlarını yansıtan cinsiyet tanımları, ülkemiz gerçeğiyle birebir uyuşmamaktadır. Dolayısıyla erkeklik olgusu üzerine yapılacak araştırma ve değerlendirmelerde bu durum göz önünde bulundurulmalıdır

-Erkeksi olarak nitelendirilen özelliklerin aslında cinsiyete özgü olmadığı; yoğunluğuna bağlı olarak kadınlarda da bulanabilmektedir. Toplumlar eşitlikçi yapıya ne kadar sahip olursa kadınların rekabet, baskı, güç gibi hususiyetlere daha çok sahip olacakları ifade edilebilir.

-Medyada dinin temsili genelde ‘insanların dini duygularını sömüren, uçkâğıtçı’ tipler üzerinden aktarılmaktadır. Dindarlarla ilgili yapılan bu pejoratif değerlendirmelerin geneli yansıtmamaktadır. Dolayısıyla dizi yapımcılarının din bezirgânlarını işlerken bu türden yanlış anlaşılacak durumlardan kaçınmaları gerekmektedir.

-Dindarlıkla, büyüsel uygulamaların birlikte sunulması, din ile bilim arasında bir ayrıma götürür. Din ise temelde bilimsel gelişmelere karşı değildir. Fal ve büyü gibi uygulamalara din de karşı çıkmaktadır. Bu tür uygulamalar dindar oluşuna bakılmaksızın bütün insanların başvurabileceği bir uygulamadır.

-Sosyalleşme sürecinde medyada yer alan dini konuların ele alınışı bireylerin ilerleyen yaşlarda dine karşı tavır alışlarında etkili olmaktadır. Bu yüzden medyada din ve dindarların temsilinde marjinal örneklerden hareketle değil, toplumda dinin genelini yansıtan örnekler üzerinden olgular ele alınmalıdır.

Son olarak, medyada yer alan cinsiyet temsillerinin izleyici üzerinde etkili olduğu dikkate alınmalı, genel toplum değerleriyle uyumlu rol ve davranışlara sahip karakterlerin yer alması gerekmektedir. Çünkü dizileri yaş sınırı olmaksızın herkes izlemekte, dizi karakterleri rol model olarak alınmaktadır. Cinsiyet algılarına yön verdiği için dizileri hazırlayan medya profesyonellerinin bu konuda duyarlı olmaları beklenmektedir.

- AAK. (1995). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları* (No. 86). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Acar Savran, G. (2009). *Beden emek tarih* (2. bs). Kanat Kitap.
- Acarlıoğlu, A. (2019). İlk dönem İslam tarihinde kadınların çalışma hayatındaki yeri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 212-232.
- Akkuş, H. İ., & Uçar, R. (2018). Dindarlık tipolojileri bağlamında Türk toplumu. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 12(24), 115-139. <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.24.659>
- Akyüz, N. (2002). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 123-134. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000082
- Akyüz, V. (1989). Akraba. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, ss. 285-287). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/akraba>
- Algül, H. (Direktör). (2008). *Benim Annem Bir Melek* [Televizyon Dizisi]. BKM Film.
- Anderson, E. (2005). Orthodox and inclusive masculinity: Competing masculinities among heterosexual men in a feminized terrain. *Sociological Perspectives*, 48(3), 337-355. JSTOR. <https://doi.org/10.1525/sop.2005.48.3.337>
- Arat, N. (Ed.). (1994). *Türkiye’de kadın olmak*. Say Yayıncılık.
- Atay, T. (2004). Erkeklik en çok erkeği ezer. *Toplum ve Bilim*, 101, 11-30.
- Ateş, A. O. (1995). *Kur’an ve hadislere göre cinler—Büyü*. Beyan Yayınları.
- Aytmatov, C. (2001). *Gün olur asra bedel* (R. Özdek, Çev.; Onuncu Baskı). Ötüken Yayınevi.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Prentice-Hall.
- Barutçu, A. (2015). Bir erkeklik stratejisi: Özel alanda eril suskunluk. *Fe Dergi*, 7(1), 130-145. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000137
- Bayer, A. (2019). *Eşlerarası şiddet ve din*. Çimke Yayınevi.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme sürecinde aile: Değişen annelik ve babalık. *Tevilat*, 1(1), 35-60.
- Bellah, R. N. (2005). Civil religion in America. *Daedalus*, 134(4), 40-55. JSTOR.
- Berger, P. L. (2000). *Kutsal şemsiye dinin sosyolojik teorisinin ana unsurları* (A. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- Berktaş, F. (2012). *Tek Tanrılı dinler karşısında kadın* (4. Baskı). Metis Yayınları.
- Bozok, M. (2014). Eleştiren ile eleştirilenler arasında nazik karşılaşmalar: Pro feminist bir yaklaşımla Trabzon’da erkeklikleri incelemek. *Fe Dergi*, 6(1), 78-90. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000114
- Bruce, S. (2002). *God is dead, secularization in the west*. Blackwell Publishing.
- Butler, J. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre Journal*, 40(4), 519-531. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3207893>
- Carrigan, T., Connell, B., & Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. *Theory and Society*, 14(5), 551-604. JSTOR.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon toplumu: Ekonomi, toplum ve kültür: Ağ toplumunun yükselişi* (E. Kılıç, Çev.). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Comte, A. (1964). Pozitif felsefe dersleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(19), 213-258.
- Connell, R. W. (2001). Understanding men: Gender sociology and the new international research on masculinities. *Social Thought & Research*, 24(1/2), 13-31. JSTOR.
- Connell, R. W. (2017). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. (2019). *Erkeklikler* (N. Konukcu, Çev.). Phoenix Yayınevi.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender and Society*, 19(6), 829-859. JSTOR.

- Connor, S., Edvardsson, K., & Spelten, E. (2021). Perceptions and interpretation of contemporary masculinities in western culture: A systematic review. *American Journal of Men's Health*, 15(6), 1-17. <https://doi.org/10.1177/15579883211061009>
- Courtenay, W. H. (2000). Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: A theory of gender and health. *Social Science & Medicine*, 50(10), 1385-1401. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(99\)00390-1](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(99)00390-1)
- Creighton, G., & Oliffe, J. L. (2010). Theorising masculinities and men's health: A brief history with a view to practice. *Health Sociology Review*, 19(4), 409-418. <https://doi.org/10.5172/hesr.2010.19.4.409>
- Çağırkan, B. (2023). Farklı kuşaktan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkillik anlayışı: İzmir Şirinyer örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, 56-71.
- Çakır, S. (2014). Feminizm: Ataerkil iktidarın eleştirisi. İçinde H. B. Örs (Ed.), 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler (7. bs, ss. 413-477). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çarıkçı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., & Arslan, Ö. (2024). Nitel araştırmalarda tematik analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10509707>
- Çelik, C. (2002). Şehirleşme ve din. Çizgi Kitabevi.
- Çetin, N. (2022). Geçmişten günümüze süregelen bir geleneksel oyun: Zeybek. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(1), 87-102. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6399155>
- Davie, G. (1990). Believing without belonging: Is this the future of religion in Britain. *Social Compass*, 37(4), 455-459.
- De Beauvoir, S. (1993). *İkinci cins: Genç kızlık çağı* (B. Onaran, Çev.). Payel Yayınları.
- Demetriou, D. Z. (2001). Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society*, 30(3), 337-361. JSTOR.
- Dereli, M. D. (2019). Dinî kimliklerin siber uzamda akışkanlaşması. *İnsan ve Toplum*, 9(1), 85-116.
- Dereli, M. D. (2022). *Sanala veda: Sosyal medya ve dönüşen dindarlık*. Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Doğanavşargil, Ö., & Vahip, I. (2007). Clinical interview method at determine to domestic violence. *TURKISH JOURNAL CLINICAL PSYCHIATRY*, 10(3), 125-136.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet*. Remzi Kitabevi.
- Duby, G. (1991). *Erkek ortaçağ aşka dair ve diğer denemeler* (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Elliott, K., Roberts, S., Ralph, B., Robards, B., & Savic, M. (2022). Understanding autonomy and relationality in men's lives. *The British Journal of Sociology*, 73(3), 571-586. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12947>
- Esgin, A. (2012). Her gün yeni bir başlangıçtır: Gündelik yaşamın sosyolojik anlamları. *Sosyologca*, 2(4), 96-107.
- Fazlıoğlu, F. N. (2019). Lütfi Ö. Akad'ın göç üçlemesi: Yaklaşan erkeklik krizi ve kadınların yükselişi. *TRT Akademi*, 4(7), 42-61.
- Fiske, J. (1997). Postmodernizm ve televizyon (N. Gürkan, Çev.). İçinde S. İrvan (Ed.), *Medya Kültür Siyaset* (Birinci Basım, ss. 29-49). Bilim Sanat Yayınları/Ark Kitapları.
- Fuller, R. C. (2001). *Spiritual, but not religious: Understanding unchurched America*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0195146808.001.0001>
- Gerson, J. M., & Peiss, K. (1985). Boundaries, negotiation, consciousness: reconceptualizing gender relations. *Social Problems*, 32(4), 317-331. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/800755>

- Gignac, G. E., Darbyshire, J., & Ooi, M. (2018). Some people are attracted sexually to intelligence: A psychometric evaluation of sapiosexuality. *Intelligence*, 66, 98-111. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2017.11.009>
- Goffman, E. (1979). *Gendered advertisements*. Harvard University Press.
- Goldberg, H. (1992). *Erkek olmanın tehlikeleri* (S. Budak, Çev.). Öteki Yayınları.
- Gön, A. (2014). Tepenin ardı: Homosoyallik, aile ve erkeklik. *Sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 53-74. <https://doi.org/10.32001/sinecine.540678>
- Güngör, N. (2018). *İletişim kuramlar yaklaşımlar* (5. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal cinsiyet ve din. *Şarkiyat*, 4. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sarkiat/article/134322>
- Haralambos, M., & Holborn, M. (1995). *Sociology, themes and perspectives* (Fourth Edition). Collins Educational.
- Hearn, J. (2004). From hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Feminist Theory*, 5(1), 49-72. <https://doi.org/10.1177/1464700104040813>
- Hearn, J., Nordberg, M., Andersson, K., Balkmar, D., Gottzén, L., Klinth, R., Pringle, K., & Sandberg, L. (2012). Hegemonic masculinity and beyond: 40 years of research in Sweden. *Men and Masculinities*, 15(1), 31-55. <https://doi.org/10.1177/1097184X11432113>
- Heintz-Knowles, K. E., & Henderson, J. J. (2002). *Gender, violence and victimization in top-selling video games*. WorldCat.
- Hemenway, D., Solnick, S., & Carter, J. (1994). Child-rearing violence. *Child Abuse & Neglect*, 18(12), 1011-1020. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(94\)90126-0](https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)90126-0)
- Hines, S. (2019). *Toplumsal cinsiyet akışkan mıdır? 21. Yüzyıl için bir rehber* (Ö. Çağlar Aksoy, Çev.). Her Kitap.
- Hürriyet. (2009). *Yeni kanalda süper başlangıç*. Hürriyet Gazetesi. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yeni-kanalda-super-baslangic-12847061>
- İHA. (2025). *Süleyman Çakır ölümünün 21. yılında da unutulmadı! Oktay Kaynarca'dan da paylaşım geldi*. İhlas Haber Ajansı. <https://www.iha.com.tr/ankara-haberleri/suleyman-cakir-olumunun-21-yilinda-da-unutulmadi-218882942>
- Jung, S. (2011). K-Pop idol boy bands and manufactured versatile masculinity. *İçinde Korean Masculinities and Transcultural Consumption* (ss. 163-170). Hong Kong University Press; JSTOR. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1xcrmm.9>
- Kahraman, H. B. (2003). *Kitle kültürü kitlelerin afyonu*. Agora Kitaplığı.
- Kamraju, M. (2024). The evolving role of religion in modern society: Influence, challenges, and paths toward coexistence. *ASEAN Journal of Religion, Education, and Society*, 4(1), 67-74.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyerler bacılar yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler* (A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç, & F. Özbay, Çev.). Metis Yayınları.
- Kimmel, M., Hearn, J., & Connell, R. (2025). *Handbook of studies on men & masculinities*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781452233833>
- Kirman, M. A. (2004). *Din sosyolojisi terimleri sözlüğü*. Rağbet Yayınları.
- Köse Özelçi, R. (2020). Toplumsal belleğin popülerleşme süreci. *İçinde Köse Özelçi (Ed.), Televizyon Dizisi Okumaları Hatırla Sevgili Üzerine* (ss. 7-121). Der Kitabevi.
- Kupers, T. A. (2005). Toxic masculinity as a barrier to mental health treatment in prison. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 713-724. <https://doi.org/10.1002/jclp.20105>
- Kurst-Swanger, K., & Petcosky, J. L. (2003). *Violence in the home: Multidisciplinary perspectives*. Oxford University Press.

- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen din: Modern toplumda din problemi* (A. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- Maden, A. (1990). Türkiye’de akrabalık ilişkileri ve türleri. *İçinde Türk Aile Ansiklopedisi* (C. 1, ss. 95-109). AAK Yayınları.
- Mahalik, J. R., Talmadge, W. T., Locke, B. D., & Scott, R. P. (2005). Using the conformity to masculine norms inventory to work with men in a clinical setting. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 661-674. <https://doi.org/10.1002/jclp.20101>
- Messerschmidt, J. W. (2019). *Hegemonik erkeklik formülasyonu yeniden formülasyon ve genişleme* (Eleştirel Erkeklik İncelemeleri İnisyatifi, Çev.). Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Messerschmidt, J. W., & Messner, M. A. (2018). Hegemonic, nonhegemonic, and “new” masculinities. In P. Y. Martin, R. Connell, J. W. Messerschmidt, & M. A. Messner (Ed.), *Gender Reckonings*. New York University Press.
- Nordin, T., Degerstedt, F., & Granholm Valmari, E. (2024). A scoping review of masculinity norms and their interplay with loneliness and social connectedness among men in western societies. *American Journal of Men’s Health*, 18(6), 15579883241304585. <https://doi.org/10.1177/15579883241304585>
- Norris, P., & Inglehart, R. (2004). *Sacred and secular: Religion and Politics Worldwide*. Cambridge University Press.
- Okumuş, E. (2005). *Dinin meşrulaştırma gücü* (Birinci baskı). Ark Kitapları.
- Okumuş, E. (2020). Kadın dindarlığının sosyolojisi: Bir giriş denemesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 20(1), 129-164. <https://doi.org/10.33415/daad.666995>
- Okutan, B. B. (2013). Din ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının teorik ve metodolojik imkânı: Literatürel bir değerlendirme. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7(13), 7-24. <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.13.229>
- Özarslan, M., & Karataş, H. (2015). Anadolu Türk kültüründe kadınlar tarafından tesis edilen tasavvufi akrabalıklar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 23(23), 255-270.
- Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: Bir alan araştırması. *Asya Studies*, 4(10), 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>
- Özkantar, M. Ö. (2019). Türk televizyonlarında yayınlanan gelin kayınvalide programları: Hegemonik erkeklik bağlamında bir inceleme. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 16-35.
- Öztürk, G. (2020). Reklamda kullanılan erkeklik mitleri ve erkek tüketicinin yeniden üretimi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39, 1107-1126. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.769797>
- Parent, M. C., & Cooper, C. (2020). Masculinity threats influence evaluation of hypermasculine advertisements. *The Journal of Social Psychology*, 160(3), 282-292. <https://doi.org/10.1080/00224545.2019.1644281>
- Pleck, J. H., Sonenstein, F. L., & Ku, L. C. (1993). Masculinity ideology: Its impact on adolescent males’ heterosexual relationships. *Journal of Social Issues*, 49(3), 11-29. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1993.tb01166.x>
- Riggs, N., Houry, D., Long, G., Markovchick, V., & Feldhaus, K. M. (2000). Analysis of 1,076 cases of sexual assault. *Annals of Emergency Medicine*, 35(4), 358-362. [https://doi.org/10.1016/S0196-0644\(00\)70054-0](https://doi.org/10.1016/S0196-0644(00)70054-0)
- Rossetto, K. R., & Tollison, A. C. (2017). Feminist agency, sexual scripts, and sexual violence: Developing a model for postgendered family communication. *Family Relations*, 66(1), 61-74. JSTOR.

- Sakallı-Uğurlu, N., Türkoğlu, B., & Kuzlak, A. (2018). How are women and men perceived? Structure of gender stereotypes in contemporary Turkey. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(13), 309-336. <https://doi.org/DOI:%252010.7816/nesne-06-13-04>
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik: İmkansız iktidar ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. Metis Yayınları.
- Segal, L. (1992). Ağır çekim: Değişen erkeklikler, değişen erkekler (V. Ersoy, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Selek, P. (2014). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İletişim Yayınları.
- Sezgin, F. (2018). *İslam bilim tarihi üzerine konferanslar*. Timaş Yayınları.
- Sığın, A., & Canatan, A. (2018). Connell'in "erkeklikler" teorisinde işbirlikçi erkek, madun erkek ve marjinal erkek: Hegemonik erkekliğin kavramsal hegemonyası. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(32), 163-175.
- Simpson, M. (1994). *Male impersonators: Men performing masculinity*. Routledge.
- Sipahi, A. (2006). *Türk halk inançlarında büyü ve büyü ile ilgili uygulamalar* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Felsefe ve Din Bilimleri ABD].
- Sönmez, M. F. (2014). Televizyon dizilerinde dindarlığın temsili: "Huzur Sokağı" dizisi üzerinden bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, 7, 113-126.
- Stark, R., & Iannaccone, L. R. (1994). A supply-side reinterpretation of the "secularization" of Europe. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 33(3), 230-252. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1386688>
- Straus, M. (1980). Victims and aggressors in marital violence. *American Behavioral Scientist*, 23(5), 681-704. <https://doi.org/10.1177/000276428002300505>
- Şefkatli Tuksal, H. (2008). Türkiye'de Müslüman kadının değişen halleri. İçinde Mutluer (Ed.), *Cinsiyet Halleri: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları*. Varlık Yayınları.
- Şişman, N. (2012). İslam ve cinsiyet meselesi: Metodolojik problemler. *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet*, 11, 63-79.
- Taş, K. (2005). *Üniversite gençliğinin dindarlık kriterleri*. Alter Yayınları.
- TDK. (2025). Şiddet. İçinde *Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tekke, A., & Yıldız, S. (2020). Türk toplumundaki erkeklik yüklerinin lisansüstü tezler üzerinden analizi. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6, 131-153. <https://doi.org/10.48131/jscs.825095>
- Tezcan, M. (2019). Tasavvuri akrabalık ve ülkemizdeki uygulama. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 15(1), 117-130. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000830
- Toker, İ. (2009). Dinler ataerkil yapılar mıdır bir çifte imkansızlık konusu olarak din ve kadın. *Eskiye*, 12, 15-21.
- Traister, A. (2010). "Retrossexuals": The latest lame macho catchphrase. *Salon*.
- Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., & Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1325-1339. <https://doi.org/10.1037/a0012453>
- Voas, D., & Doebler, S. (2011). Secularization in Europe: Religious change between and within birth cohorts. *Religion and Society in Central and Eastern Europe*, 4(1), 39-62.
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151.
- Wilson, B. R. (2015). Sekülerleşme (A. Bayer, Çev.). İçinde M. A. Kirman & İ. Çapçioğlu (Ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar* (ss. 9-24). Otto Yayınları.
- Yapıcı, A. (2012). Toplumsal cinsiyet bağlamında din ve kadın. *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet*, 1, 221-264.
- Yavuz, Ş. (2015). Ataerkil egemen erkeklik değerlerinin üretiminde kadınların rolü: Bir 'erkek şehri' Trabzon örneği. *Fe Dergi*, 7(1), 116-130. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000136

- Yel, A. M. (1998). Hurafe. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Vols. 1-18, ss. 380-383). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hurafe#1>
- Yıldız, İ. (2020). Fuat Sezgin'e göre İslam düşüncesi ve batı üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 13-44.
- Yurttaş, S. (2019). Sır dizilerinde yer alan adil dünya inancı. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(4), 71-87.
- Yürek, N., & Balcı Karaboğa, F. A. (2018). Türkçe ders kitaplarında hegemonik erkeklik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 956-987. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.462815>

MEDIAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAşTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Aralık-December 2025, 8(2), 545-577

Geliş-Submission: 14.11.2025 | Kabul-Acceptance: 24.12.2025

| Yayın-Publication: 31.12.2025

DOI: doi.org/10.47951/mediad.1824030

Different Representations of Religion and Masculinity: The Case of Benim Annem Bir Melek TV Series

Ali BAYER*

Extended Abstract

Gender studies is among the important topic in recent sociological research on religion. Studies on masculinity, which began a long time ago in Western societies, have become widespread in our country after the 2000s. Developments in this period witnessed the emergence of new masculinities that challenged traditional male stereotypes. Connell, pioneer research on masculinity, classified these changing forms of masculinity as hegemonic, collaborative, marginal and subaltern. However, some argue that this classification is inadequate for describing the current process of change. Instead, scholars have proposed different definitions of masculinity, such as hybrid, mosaic, fragile and toxic.

Technological developments have facilitated access to information, increased interaction between individuals and turned the world into a global village. Thanks to television, people are kept informed about what is happening in the world. Television series are among the most watched programs. Especially, the fact that the series are broadcast at a time when everyone, from children to the elderly, can watch them, regardless of age, makes the topics and the way they work even more important. Media is effective in encouraging individuals to adopt social values, direct their behavior, and establish them.

The research examines representation of gender in television series within the framework of masculinity. The factors underlying the different appearances of masculinity are discussed within the framework of socio-cultural, religious, economic and sexist attitudes. The aim of the research is to reveal how the series critique traditional gender symbols to challenge the ideals of masculinity that conform to prevailing gender norms in a patriarchal society. The research also aims to shed light on discussions on how masculinities are problematized and addressed in recent media culture.

Research Methodology

In the study, the thematic analysis approach was used, adhering to the qualitative research methods. The entire TV series "Benim Annem Bir Melek" was watched and the first 20 episodes that were thought to be relevant to the subject were examined by adhering to purposeful sampling. To identify meaningful themes from these episodes, the following themes were

* Assist. Prof., Selçuk University, e-mail: ali.bayer@selcuk.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1867-5236, Konya, Türkiye

determined: gender definitions; the phenomenon of violence; religion and religiosity, social values, masculine values. Firstly, the defining conceptual components of masculinity in family and social life were identified and examined. At this stage, it was determined how masculinity defined in the literature was handled in the series. Secondly, concepts that seem to be related to the phenomenon of masculinity such as power, success, competition, toughness and events were identified and transformed into sub-themes. These sub-themes were then combined into broader themes that corresponded to common masculine values.

The phenomenon of masculinity was then examined within the framework of themes such as moving away from femininity, the burden of subsistence, the expression of masculinity in the autonomous sphere, the burden of success, sexism and the representation of religious and social values. Secondly, concepts and events that seem to be related to masculinity such as power, success, competition and durability were determined and transformed into sub-themes. The phenomenon of masculinity addressed in the study was examined not only within Connell's framework for, but also the representations of masculinities outside this framework in the series.

Findings

According to the findings of the literature review it is not possible to define masculinity in a way that applies to every social context. The definitions of masculinity vary depending on society, culture, religion, geography, time and place in question. Indeed, it is possible to talk about different masculinities even within the same social structures. When looking at the phenomenon of media and gender, it has been seen that the research conducted focuses mostly on hegemonic masculinities. In these studies, masculinity is generally represented by perpetrators of violence against women. Very few studies address the impact of religion on the perception masculinity.

According to the findings obtained from the examination part of the research, it has been determined that the gender roles in western societies are similar to those in our country but also exhibit distinct difference. While it is stated that masculinity is generally hegemonic in Western societies, it was observed in the examined series that hegemonic elements are transferred through men and women, not through a single gender or person. It should be noted that the claim made by masculinity theorists that "there is no form of femininity in the hegemonic order operating among men" does not generally hold true, at least in our society. The TV series emphasized gender equality demonstrating that women can be successful in any job traditionally done by men.

The unifying and integrative role of religion in daily life has been conveyed. The importance of values such as patience, empathy, helpfulness, and being generous to others has been emphasized through fasting. It has been shown that actions such as gambling, lying, magic and fortune telling, which are prohibited by religion, are very harmful to individual and social life. The damage caused to children's mental and emotional development by negative experiences during the socialization has also been addressed. The importance of family values such as love, loyalty, devotion and altruism were conveyed.

Conclusions

According to the results of the research, it was seen that the definitions of woman and manhood determined by Connell and his friends for western societies do not fully fit the reality in

our country. It is thought that factors such as different religious, geographical, cultural and socio-economic conditions play a role in this change. Therefore, cultural and religious differences must be considered when applying concepts from the West. Although the male gender is the first thing that comes to mind when the concept of hegemonic is mentioned, there is no character in the TV series *Benim Annem Bir Melek* that has all the hegemonic qualities. Instead, hegemonic qualities are scattered among the men and women of the series.

Fundamentally, violence stems from an imbalance of power. When we talk about the physical violence, we tend to think of a man beating a woman. However, contrary to the general perception, in this series, it is the women who beats men and uses other forms of violence. This situation shows that violence is not a gender-specific situation, and that every individual has the potential to use violence regardless of gender.

Compared to previous periods, there have been significant changes in the media's representation of religion, religious people and religious elements. Despite this, it is seen that there are still significant shortcomings. In the examined TV series, the person performing the magical acts is portrayed as a "veiled religious" person, and a practice that has no place in religion is actually represented with religious elements such as "exorcism." On the other hand, the fact that those who believe in magic are women, the establishment of gender with superstition and fortune telling and the association of women with this practice are issues that are open to criticism.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/ Contribution of Authors

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale intihal.net yazılımıyla taranmıştır. İlgili dergi kurallarına uygundur.

This article has been scanned using the intihal.net software and adheres to the relevant journal's guidelines.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

This study adheres to the rules specified under the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive."